

POLSCY SYNDONOLOGDZY
Z DZIEJÓW BADAŃ CAŁUNU TURYNŚKIEGO I ICH POPULARYZACJI

słowa kluczowe: całun turyński, syndonologia, historia chrześcijaństwa, relikwie
keywords: Turin shroud, syndonology, history of Christianity, relics

Polish syndonologists
From the history of research of the Turin Shroud and their popularization

Summary

The establishment of the Polish Center of Syndonology in Krakow in 2017, which is the delegation of the International Center of Syndonology in Turin, inspired the author to reflect on the Polish research on the Shroud of Turin. The article presents three generations of Polish syndonologists: (1) the few popularizers of knowledge about the shroud from the period up to 1939, (2) five major investigators of the shroud from the second half of the twentieth century and co-creators of the Syndonological Study in Krakow, created at the Polish Theological Society in 1981, and (3) the shroud researchers in the 21st century cooperating with the Polish Center of Syndonology. Their main research and educational achievements as well as participation in international discourse were pointed out. The article is supplemented by Polish syndonological bibliography.

Utworzenie 21 X 2017 roku w Krakowie Polskiego Centrum Syndonologicznego (dalej: PCS), jako delegatury Międzynarodowego Centrum Syndonologicznego w Turynie, skłania przede wszystkim do wieloaspektowej refleksji nad dotychczasowymi osiągnięciami polskiej syndonologii, przypomnienia polskich badaczy całunu i popularyzatorów o nim wiedzy oraz wskazania na nowe perspektywy badawcze w obszarze stosunkowo nowej dyscypliny.

Tak syndonologia, jak i PCS swoje zainteresowania skupiają na całunie (gr. *syndon*, łac. *syndone*) przechowywanym od XVI wieku w Turynie, zwanym całunem turyńskim¹. Tradycyjnie uważa się go za płótno pogrzebowe, którym posłużono się przy pochówku zdjętego z krzyża ciała Jezusa. Dlatego otaczano go kultem jako jedną z najcenniejszych relikwii chrześcijańskich. Niemniej część badaczy kwestionuje taką jego historię,

1 Pisownia terminu *całun turyński* nie jest jednorodna. *Słownik języka polskiego PWN* (zob. <https://sjp.pwn.pl/szukaj/całun%20turyński.html>) zaleca pisania go małymi literami, choć nie jest sam w tym konsekwentny. W polskim edytorstwie prac syndonologicznych również dostrzega się tę różnorodność. Przyjąłem zatem zapis małymi literami, nie przydając temu wyborowi żadnych ideologicznych uwarunkowań.

przesuwając pochodzenie całunu na drugą połowę średniowiecza². Miał on wzmacniać rozwijającą się w tym czasie chrześcijańską pobożność pasyjną. Taka jego funkcja jest w zasadzie niekwestionowana. Natomiast przedmiotem dyskusji jest nierozpoznana historia całunu od jego początku (starożytność?) do późnego średniowiecza oraz wyjaśnienie powstania na nim odbicia ciała ludzkiego i jego identyfikacja z ciałem Jezusa zdjętym z krzyża i złożonym do grobu, o czym przekaz odnajdujemy w najważniejszych źródłach do dziejów chrześcijaństwa – w kanonicznych ewangeliach.

Celem powołanego PCS³ w wymiarze badawczym jest zorganizowane uczestnictwo w toczącej się od końca XIX wieku dyskusji na temat całunu turyńskiego. Główny impuls do niej dało wykonanie przez fotografa-amatora Secondo Pia (zob. fot. 1) w 1898 roku

Fot 1. Secondo Pia

zdjęcia całunu. Ślad pozostawiony na płótnie przez owiniętego w nie człowieka okazał się po sfotografowaniu negatywowym, co skutkowało tym, że na wykonanym zdjęciu jego postać miała – ku zaskoczeniu i niedowierzaniu wielu – formę pozytywu. Próba rozwikłania zagadki, jak doszło do powstania takiego wizerunku, trwa do dzisiaj. Powstała odrębna dyscyplina naukowa, która tym się zajmuje, określana mianem *syndonologii* lub *syndologii*. Prowadzone w jej obrębie badania mają charakter interdyscyplinarny. Podejmują je archeolodzy, historycy sztuki, bibliści, patrologowie, historycy, filologowie, orientaliści, paleografowie, specjaliści od prawa rzymskiego i zwyczajowego żydowskiego, etnografowie, antropolodzy, numizmatycy, chemicy, fizycy, biolodzy, kryminolodzy i lekarze o różnych specjalnościach, zwłaszcza znawcy medycyny sądowej i anatomii. Rzadko który z dostępnych nam artefaktów doczekał się tak wieloaspektowych badań.

Syndonologia jako dyscyplina naukowa zyskała także swoją organizację. Od 1939 roku odbywają się przeglądowe konferencje naukowe z tej dyscypliny⁴. W 1950 roku z inicjatywy istniejącego od XVI wieku w Turynie Bractwa Świętego Całunu arcybiskup Turynu powołał Międzynarodowe Centrum Syndonologiczne, posiadające własne

2 Zob. A. Janczuk, J. Kopeć, *Całun Turyński*, w: *Encyklopedia katolicka*, t. 2, Lublin 1976, kol. 1288-1290.

3 Polskie Centrum Syndonologiczne swoje cele zdefiniowało w statucie – zob. <http://calun.info/pcs/statut-pcs/> [dostęp: 25.01.2018].

4 Pierwszy miał charakter narodowy (włoski), a następne międzynarodowy. W drugim, obradującym w Rzymie w 1950 roku, uczestniczył ks. prof. Eugeniusz Dąbrowski, który opisał jego przebieg i poruszaną tematykę oraz zawarł własną ocenę stanu badań nad całunem w artykule *Sprawa Całunu turyńskiego* (m.in. w: E. Dąbrowski, *Studia biblijne*, wyd. 2 poprawione, Warszawa 1952, s. 171-187).

archiwum, bibliotekę i muzeum, które organizuje kongresy naukowe oraz wydaje specjalistyczne pismo „Sindon”. Podobną funkcję pełni Rzymskie Centrum Syndonologiczne. Najpoważniejszą trudnością w prowadzeniu badań jest ograniczony dostęp do najważniejszego jej przedmiotu – całunu turyńskiego. Ponadto istnieje tylko wąska grupa osób, która o tym decyduje oraz stosuje niejasne procedury przy wyłanianiu badaczy i organizacji ich prac. W tym kontekście należy widzieć powstanie w USA projektu badawczego, realizowanego od lat siedemdziesiątych XX wieku do 1998 roku, pod nazwą Shroud of Turin Research Project (STURP)⁵. Skupiał on światowej sławy specjalistów, mających dostęp do najlepszych laboratoriów, w których prowadzono badania nad pobranymi z całunu próbkami. Wybranych członkom tego zespołu pozwolono na przeprowadzenie przez pięć dni (od 8 do 13 października 1978 roku) eksperymentów, pomiarów i testów na całunie w Turynie. W pewnym sensie kontynuatorem badań zespołu STURP jest założone przez fizyka Johna Jacksona *The Turin Shroud Center of Colorado*⁶ zbierające zbierające dokumentację na temat całunu i najnowsze wyniki badań syndonologicznych w celu ich upowszechniania. Informacje te można znaleźć na stronie internetowej centrum <http://www.shroudofturin.com>. Na uwagę zasługuje zwłaszcza jego działalność edukacyjna, mogąca uchodzić za wzorcową w skali światowej. Swoją siedzibę ma on w Turin Shroud Center of Colorado w Colorado Springs.

Udział Polaków w badaniach syndonologicznych był dotąd znikomy, a w obszarze programów (a może raczej indywidualnych przedsięwzięć) edukacyjno-duszpasterskich, związanych z całunem, nieliczny, zindywidualizowany i zdeintegrowany. Po części ten stan obrazuje załączona do niniejszego artykułu polska bibliografia syndonologiczna. Zresztą niemało trudności nastręcza całościowe opisanie polskiej aktywności tak badawczej na polu syndonologii, jak i edukacyjno-duszpasterskiej.

Do 1939 roku zupełnie sporadycznie pojawiały się publikacje w języku polskim na temat całunu turyńskiego. Poza najwcześniejszą drobną wzmianką z 1931 roku z „Kurierza Poznańskiego”, zapowiadającą wystawienie całunu w tymże roku w Turynie, nie udało się odnaleźć wcześniejszych publikacji na jego temat. Rok 1932 przyniósł pierwszą

5 Projekt powstał z inicjatywy o. Adama J. Otterbeina i ks. Pietro Rinaldi oraz Johna Jacksona i Erica Jumperta. Zob. P. Baima Bollone, *Całun Turyński. 101 pytań i odpowiedzi*, Kraków 2002, s. 272-275.

6 Tamże, s. 278.

piętnastostronicową broszurę wydaną w Warszawie w drukarni F. Wyszyńskiego pt. *Niestychane odkrycie naukowe. Prawdziwa fotografia Pana Jezusa i ślady całej męki Jego na całunie*⁷ z imprimatur Kurii Metropolitalnej Warszawskiej. Jej autorem był Kazimierz Prószyński (1875-1945; fot. 2), który używał również inicjałów K. Pr., znany polski inżynier mechanik, wynalazca i konstruktor aparatów filmowych, pionier kinematografii światowej, zamordowany przez Niemców w obozie koncentracyjnym Mauthausen-Gusen w wieku 69 lat⁸.

Fot. 2. Kazimierz Prószyński

Bezpośrednią inspiracją do zainteresowania się całunem było jego wystawienie na widok publiczny w katedrze w Turynie w 1931 roku oraz wykonanie jego zdjęć przez Giuseppe Enrie'go (fot. 3), a wcześniej w 1898 roku przez fotografa-amatora Secondo Pia, które ujawniły, że odbicie postaci człowieka na płótnie jest – ku zaskoczeniu wszystkich i niedowierzaniu niektórych – negatywem. K. Prószyński dołączył pięć wybranych rycin

Fot. 3. Giuseppe Enrie

tych zdjęć oraz opis całunu i przedstawił próby wyjaśnienia powstania negatywowego odbicia, podążając za naukowymi pracami Arthura Lotha *Le portrait de N.-S. Jésus-Christ d après le Saint-Suaire de Turin avec reproduction photographiques* (ok. 1900) i Paula Vignon'a *Le Linceul du Christ* (2. ed. 1902). To bodaj pierwszy po polsku obszerniejszy opis całunu, zmierzający do konkluzji, iż można powiedzieć – po przeszło trzydziestu latach od wykonania jego pierwszego zdjęcia – że jest on całunem Chrystusa, a nie sztucznym malowidłem, jak przez lata sądzono. Na uwagę zasługuje i to, że w rok po polskim wydaniu broszury jej przekład opublikowano również po

angielsku w Londynie pt. *The authentic „Photograph” of Christ* (1933).

W 1937 roku ukazała się w Księgarni Św. Wojciecha, z imprimatur Poznańskiej Kurii Metropolitalnej, w nakładzie 4 tys. egzemplarzy (wyd. 1) szersza prezentacja całunu

7 Praca ta drukowana była wcześniej w „Gazecie Świątecznej”, ale do niniejszego wydania – jak zaznacza autor we wstępie – dodane zostało sporo uzupełnień i wyjaśnień (s. 3).

8 Zob. J. Kubiатовski, *Prószyński Kazimierz (1875-1945)*, w: *Polski słownik biograficzny*, Kraków [i in.] 1984-1985, t. 28, s. 560-563.

turyńskiego i badań nad nim pt. *Święty całun z Turynu. Męka Pańska w oświeceniu nauki*. Autorem jej był Czech, Rudolf W. Hynek (1883-1952), a jego pracę *Umučení Páně vědou odhalené* (Praha 1936) spolszczył i opracował Stanisław Karwowski. W rok później wydrukowano drugie jej wydanie (rozszerzone), na nowo opracowane na podstawie trzeciego wydania czeskiego R.W. Hynka *Kristova tvář a muka* (Praha 1937) oraz drugiego wydania niemieckiego *Golgotha – Wissenschaft und Mystik* (Karlsruhe 1936). Pojawienie się książki R.W. Hynka po polsku związane było z powiększającym się zainteresowaniem tematyką dotyczącą całunu turyńskiego. Obok badającej całun włoskiej komisji, dość szybko ukonstytuowała się francuska pod przewodnictwem prof. P. Vignona, wspomnianego powyżej, oraz czechosłowacka i północnoamerykańska. W czechosłowackiej wiodącą pozycję miał dr R.W. Hynek (znany także pod imionami Ralph Waldo), czeski lekarz, który pozostawił po sobie niemałą spuściznę piśmienniczą z zakresu medycyny, psychologii, magii, okultyzmu i... (po przejściu na katolicyzm) syndonologii. Całunem turyńskim zajął się w zasadzie z dwóch motywów. Po pierwsze uznał, że w zeświecczonemu społeczeństwu, które zainteresowało się niezwykłym odkryciem z Turynu, należy uświadomić najpierw, że Jezus to postać historyczna, czego nie tylko dowodzą antyczne świadectwa Tacyta, Swetoniusza, Pliniusza Młodsze, Józefa Flawiusza oraz liczne źródła wczesnochrześcijańskie, ale także całun z Turynu. Całun sfotografowany po raz drugi w 1931 roku przez G. Enrie'go, który udostępnił wykonane zdjęcia R.W. Hynkowi do jego książki, dał podstawę do stwierdzenia czeskiemu badaczowi, że „nauka współczesna fotografuje dziś, po dziewiętnastu stuleciach, Ciało Chrystusa” (wyd. 2, s. 3). Drugim motywem było pragnienie wprowadzenia czytelnika w misterium męki Jezusa i przypomnienie jej soterycznego znaczenia (s. 4) oraz potwierdzenie na nowo piękna oraz historyczności wiary chrześcijańskiej (s. 5).

Stanisław Karwowski (1906-1940), jako trzydziestoletni polski lekarz, doktor nauk medycznych Uniwersytetu Adama Mickiewicza w Poznaniu, specjalizujący się w laryngologii, uznał, że pracę R.W. Hynka należy udostępnić polskiemu czytelnikowi, aby katolicka Polska – jak napisze w przedmowie do jej drugiego wydania – nie znalazła się w popularyzacji całunu „na szarym końcu” (s. VIII). W latach 1934-1936 pracował on w Klinice Laryngologii na Uniwersytecie Karola

Fot. 4. Stanisław Karwowski

w Pradze i wówczas zainteresował się publikacjami dra R.W. Hynka⁹. *Święty całun* przetłumaczył w latach 1936-1937, kiedy był już także wykładowcą medycyny pastoralnej w Wyższym Seminarium Duchownym w Poznaniu. Zawartą w książce wiedzę o tajemniczym wizerunku Jezusa popularyzował także przez liczne wykłady i prelekcje, komentując ją z punktu widzenia medycznego. Między innymi na jego wykład pt. *Całun turyński oczyma lekarza* trafił przypadkowo dr med. Stanisław Waliszewski, anatom i chirurg z Poznania i Rogoźna Wielkopolskiego. Zafascynowany – jak później relacjonował – „pięknie i artystycznie namalowanym całunem” (taką kopią posługiwał się S. Karwowski) poświęcił całe swoje życie temu zagadnieniu i stał się znanym w świecie polskim syndonologiem¹⁰. Dr S. Karwowski, wgłębiając się w misterium śmierci Jezusa z całunu, nie wiedział, że sam w pewnej mierze doświadczy wkrótce niezwykłego cierpienia. Tuż przed wybuchem wojny dostał przydział, jako lekarz w randze podporucznika, do szpitala wojskowego w Białowieży. Następnie został osadzony przez Rosjan w obozie dla polskich oficerów w Ostaszkowie, zamordowany w wieku 34 lat strzałem w tył głowy w więzieniu NKWD w Twerze w kwietniu 1940 roku i pochowany w Miednoje (dziś Polski Cmentarz Wojenny).

Ostatnia przedwojenna broszura dotycząca całunu z Turynu ukazała się w Polsce w marcu 1939 roku. Jej autorką była Wanda Ładzina (1880-1966, fot. 5), instruktorka

Fot. 5. Wanda Ładzina

sanitarna, posłanka na Sejm II RP (1922-1927) oraz działaczka społeczna i polityczna¹¹. Pod koniec marca 1939 roku opublikowała w Warszawie ponad siedemdziesięciostronicową rozprawkę pt. *Ziemska postać umęczonego Chrystusa według całunu turyńskiego*, z imprimatur Metropolitalnej Kurii Warszawskiej oraz dedykacją kardynała Maurilio Fossati, arcybiskupa Turynu: „Daję moje błogosławieństwo Szanownej Pani Wandzie Ładzinie dla Jej owocnej apostolskiej pracy nad rozszerzaniem czci św. Całunu wśród szlachetnego Narodu Polskiego”. Podpisała ją jako korespondentka na Polskę Towarzystwa „Cultores Sanctae Sindonis” (Czciocieli Św. Całunu). Bezpośrednią inspiracją

9 Por. A. Karwowski, *Wielkopolska gałąź rodziny Karwowskich*, www.madalinski.info/media/11858.pdf [dostęp: 18.12.2017].

10 Tamże.

11 Por. Z. Dłużewska-Kańska, *Ładzina ze Szczuków Wanda Władysława Józefa (1880-1966)*, w: *Polski słownik biograficzny*, Kraków [i in.] 1973, t. 18, s. 188-189.

do jej powstania była paryska wystawa w 1937 roku, na której w watykańskim pawilonie wystawiano fotografię całunu wykonaną przez G. Enrie'go. Wzbudzała ona olbrzymie zainteresowanie i wyzwalała wśród oglądających potrzebę okazywania Jezusowi czci.

Autorka, mając świadomość tego, że swą pracą naśladuje tylko publikację dra R.W. Hynka oraz dra S. Karwowskiego i przywołuje w niej badania P. Vignona (jak wyżej) i P. Barbet'a *Les cinq plaies du Christ* (Paris 1935?), to za najważniejsze zadanie postawiła sobie spopularyzowanie w Polsce i wśród Polonii całunu turyńskiego, jako świadka wiary – „piątej ewangelii” oraz relikwii równej krzyżowi Chrystusa. Temu też służyły liczne wygłaszane przez nią odczyty w kraju i za granicą.

Tak w zasadzie dobiegł końca przedwojenny okres polskiej aktywności syndonologicznej, który koncentrował się na popularyzacji całunu, pierwszych próbach wyjaśniania związanych z nim kwestii, zwłaszcza w aspektach historycznych i medycznych, oraz propagowania jego kultu jako świętej relikwii, do czego zachęcali papieże początku XX wieku.

Po zakończeniu wojny w 1945 roku dość szybko nastąpił w Polsce powrót do problematyki związanej z całunem turyńskim. Można w tym okresie, liczącym ponad siedemdziesiąt lat, wyróżnić publicystykę syndonologiczną, prace popularno-naukowe (w tym druki zwarte), rzadko pojawiające się artykuły naukowe oraz tłumaczenia – głównie z włoskiego – (popularno-)naukowej literatury. Na tym tle usytuować należy aktywność pięciu wyróżniających się polskich syndonologów drugiej połowy XX wieku, którzy pozostawili po sobie dorobek piśmienniczy (różnej wielkości), angażowali się w popularyzację wiedzy o całunie, brali udział w krajowych i międzynarodowych konferencjach syndonologicznych oraz wpłynęli na organizację i kierunki tej dyscypliny w Polsce, a także uczynili rozpoznawalną polską myśl syndonologiczną w wymiarze międzynarodowym. Należą do nich dr med Stanisław Waliszewski, który stanowi pomost pomiędzy przedwojenną a powojenną syndonologią polską, prof. dr hab. Władysław Fenrych, biochemik związany również jak S. Waliszewski z poznańskim środowiskiem naukowym, ks. prof. dr hab. Jerzy Chmiel, znany biblista z Papieskiego Wydziału Teologicznego a następnie Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II w Krakowie oraz ostatni z tej grupy żyjący, mgr inż. Jerzy Dołęga-Chodasiewicz, leśnik z obszaru świętokrzyskiego, długo związany z klasztorem na Świętym Krzyżu, oraz Zenon Ziółkowski z Warszawy, dziś już nestor polskiej biblistyki i autor prac popularnoreligijnych. Niemały też wpływ na polską

syndonologię wywarł papież Jan Paweł II¹², z którego inicjatywy powołano w 1981 roku w Krakowie przy Polskim Towarzystwie Teologicznym Studium Syndonologiczne (Studium Sindonologicum Cracoviae). Od początku kierował nim znany polski biblista ks. doc. dr hab. Jerzy Chmiel. Nowością na tym etapie historii polskiej syndonologii było włączenie się w nią po 1945 roku, obok lekarzy medycyny, biochemików i fizyków, także biblistów (księża profesorowie W. Gronkowski, K. Borowicz, E. Dąbrowski, W. Chrostowski, L. Stefaniak, oraz pan M. Wojciechowski – zob. bibliografia *sub verbo*), spośród których tylko dwaj (wspomniani J. Chmiel i Z. Ziółkowski) traktowali swe zainteresowania całunem za stałe, a nie efemerycznie.

Stanisław Waliszewski (1912-2011, fot. 6) swoje zainteresowanie całunem zawdzięczał spotkaniu z dr. Stanisławem Karwowskim. Zapadło mu ono głęboko w pamięci, bo wielokrotnie je przywoływał we wspomnieniach:

Było to w niedzielę Męki Pańskiej 1938 roku. W drodze powrotnej z kościoła do domu, zostałem niemal siłą wciągnięty przez tłum ludzi do pasażu kina „Słońce” na Placu Wolności w Poznaniu. Z rozwieszonych plakatów dowiedziałem się, że dr med. Stanisław Karwowski będzie miał wykład o Całunie turyńskim. Zaciekawiony problematyką, stałem przez półtora godziny, pilnie słuchając profesora¹³.

Po przeszło siedemdziesięciu latach od tego wydarzenia wyznał, że całun stał się jego życiową pasją – jak mówił – „zrodzoną z miłości do Jezusa”¹⁴. Rozpoczął ją jako młody lekarz z trzyletnim stażem, a po wojnie, kiedy już zabrakło jego mistrza, sam systematycznie odtwarzał po dr. Karwowskim i zbierał dokumentację dotyczącą tego niezwykłego płótna, współtworząc zręby polskiej syndonologii i z czasem dołączając do grona międzynarodowych specjalistów – badaczy całunu. Początkowo był – jak wspomina – „całunowym katechistą”, objeżdżając z wykładami liczne szkoły, poczynając od

Fot. 6. Stanisław Waliszewski

12 O związkach kard. K. Wojtyły / Jana Pawła II z całunem zob. J. Chmiel, *Jan Paweł II i Całun Turyński*, w: *Servo veritatis. Materiały międzynarodowej konferencji dla uczczenia 25-lecia pontyfikatu Jego Świątobliwości Jana Pawła II, Uniwersytet Jagielloński, 9-11 października 2003 r.*, red. S. Koperek, S. Szczur, Kraków: Wydawnictwo Naukowe Papieskiej Akademii Teologicznej 2003, s. 763-766.

13 Zob. S. Waliszewski, *Całun turyński dzisiaj*, wyd. 3 powiększone, Kraków 1994, s. 197.

14 Por. A. Suwart, *Całun mojego życia*, <https://www.przewodnik-katolicki.pl/Archiwum/2009/Przewodnik-Katolicki-31-2009/Historia/Calun-mojego-zycia> [dostęp: 02.01.2018].

rodzinnego Rogoźna Wielkopolskiego. Przełomowy w tej działalności popularyzatorskiej stał się rok 1958, kiedy to przybył do Krakowa na zaproszenie wybitnego biblisty i orientalisty ks. prof. Aleksego Klawka, pochodzącego również z Rogoźna Wielkopolskiego. Jego wykłady wygłaszane były nie tylko do seminarzystów wyższych seminariów duchownych (częstochowskiego, śląskiego i krakowskiego), ale też do profesury Uniwersytetu Jagiellońskiego, co spotykało się z dużym zainteresowaniem i wręcz entuzjazmem. To go utwierdziło w przekonaniu o celowości wysiłków, jakie podejmował niejako pobocznie. Jego zasadniczą specjalnością jako lekarza była anatomia i chirurgia (w wieku 36 lat uzyskał doktorat z zakresu nauk medycznych). Syndonologia była pasją, którą łączył z profesjonalizmem medycznym. Od końca lat pięćdziesiątych jego działalność nie miała już tylko charakteru lokalnego, lecz ogólnopolski. Pomógł mu w tym ks. A. Klawek, który w latach 1953-1954 opublikował jego obszerny artykuł na łamach naukowego czasopisma teologicznego „Ruch Biblijny i Liturgiczny”¹⁵; był on jego członkiem założycielem i redaktorem naczelnym (do 1954 roku).

Kolejną swoistą cezurą w jej uprawianiu były lata siedemdziesiąte XX wieku. Inspirującą rolę w życiu S. Waliszewskiego odegrał wówczas kardynał Karol Wojtyła, metropolita krakowski. To on wydatnie wsparł jego starania o uczestnictwo w Międzynarodowym Kongresie Syndonologicznym w Turynie (1978), wyposażając go w odręcznie napisany po włosku list polecający (1978), który otwierał dr. Waliszewskiemu drogę do grona światowych badaczy całunu, tym bardziej, że jego autor wybrany został wkrótce papieżem. S. Waliszewski wykorzystał swoją szansę. Wyprowadził polską syndonologię na arenę międzynarodową, sam będąc powołany na członka korespondenta Międzynarodowego Centrum Badań nad Całunem w Turynie. W jeszcze większym stopniu rozbudził w Polsce zainteresowanie całunem i wychował całe pokolenie polskich syndonologów, wygłaszając niezliczone odczyty o całunie i popularyzując o nim wiedzę. Pozostawił po sobie liczne publikacje (zob. załączoną bibliografię *sub verbo*), w tym najważniejszą, wielokrotnie wznawianą, *Całun turyński dzisiaj* (1987, 1988, 1994), która była pierwszą powojenną książką proweniencji polskiej na temat całunu turyńskiego, odpowiadającą na najnowsze wyzwania badawcze. Wprawdzie w 1978 roku wydano już przetłumaczoną na język polski pracę Iana Wilsona *Całun Turyński* (tł. J. Piątkowska, Kraków: Wydawnictwo Apostolstwa Modlitwy)¹⁶, ale kolejne lata przyniosły nowe wyniki

15 S. Waliszewski, *Uwagi o Całunie Turyńskim*, „Ruch Biblijny i Liturgiczny” 6: 1953, nr 1-6, s. 50-74; addenda s. 223; 7: 1954, nr 3-6, s. 68-106.

16 W tymże samym roku ukazała się po raz pierwszy po angielsku w USA. Do dziś wielokrotnie wznawiana

badawcze, w tym prowadzone w ramach projektu STURP. Wskazały one na trzy cechy wizerunku na całunie: trójwymiarowość, (bez)kierunkowość i powierzchniowość, które świadczyły o jego unikalności¹⁷. W pracy polskiego sydonologa znalazło to odzwierciedlenie. Don Piero Coero Borga, sekretarz Międzynarodowego Centrum Badań nad Całunem Turyńskim, pisząc przewodni list do pracy S. Waliszewskiego, docenił w niej również medyczne aspekty badań prowadzonych przez autora oraz osobisty jej charakter, który wyraził się nie tylko w dzieleniu swoją wiedzą o całunie, ale świadectwem osobistej wiary w Zmartwychwstałego i ślady jego męki zawarte na Jego pośmiertnym płótnie. W ten sposób dawał wyraz swemu przeświadczeniu i wierze, że całun jest najświętszą i najczcigodniejszą relikwią chrześcijańską, obrazującą miłość Jezusa do człowieka, a dla niego osobiście niejako „tarczą ochronną”, która zapewniła mu długowieczność (zmarł mając blisko sto lat)¹⁸. Jego pragnieniem było, aby w Krakowie, umiłowanym mieście ojca świętego Jana Pawła II, powstał rozbudowany Ośrodek Naukowo-Informacyjny, będący centrum sydonologicznym w Polsce. Cieszyło go już powołanie przy Polskim Towarzystwie Teologicznym Studium Sydonologicznego, do czego się też sam przyczynił. Nie dożył jednak czasu spełnienia swoich marzeń, które ziściły się dopiero w pięć lat po jego śmierci.

Współpracownikiem dra S. Waliszewskiego od lat siedemdziesiątych XX wieku był prof. dr hab. Władysław Fenrych (1927-2002) z Akademii Medycznej w Poznaniu, na której wykładał biochemię farmaceutyczną, a wcześniej hematologię i transfuzjologię. W zakresie sydonologii łączyło ich instytucjonalnie krakowskie Studium Sydonologiczne.

W. Fenrych dał się poznać jako znawca całunu, zwłaszcza w obszarze badań hematologicznych z nim związanych. S. Waliszewski zaprosił go do współpracy nad wspomnianą wyżej książką, powierzając mu opracowanie rozdziału o śladach krwi na całunie. On również do

Fot. 7. Władysław Fenrych

trzeciego, uzupełnionego wydania książki *Całun Turyński dzisiaj* (1993), napisał polemikę w obronie autentyczności całunu, wykazując iż badania przeprowadzone w 1988 roku w

(także po polsku) należy do klasyki popularyzatorskiej literatury sydonologicznej. Por. A. Polkowski, *Posłowie od tłumacza*, w: I. Wilson, *Całun Turyński*, s. 334.

17 Por. <http://www.shroud.com/78conclu.htm> [dostęp: 02.01.2018].

18 Por. M. Pabis, *Tego chce ode mnie Bóg*, „Cuda i Łaski Boże. Miesięcznik Rodzin Katolickich” 2007, nr 4, <http://www.cudaboze.pl/2007/rozdzial.php?numer=4&rozdzial=2> [dostęp: 02.01.2018].

trzech ośrodkach: Tuckson, Oxford i Zurych są niezgodne z metodologią naukową, a wydany przez badaczy werdykt nieuzasadniony. Aktywność sydonologiczną profesor Fenrych wykazywał nie tylko przez publikacje (zob. załączona bibliografia *sub verbo*), ale także przez udział w sympozjach krajowych (np. w 1991 roku w Łodzi zorganizowanym przez bpa Adama Lepę), jak i międzynarodowych (1993 – Rzym, 1998 – Turyn, 2000 – Orvieto). Utrzymywał również kontakty naukowe z sydonologami amerykańskimi ze stowarzyszenia STURP. W 2000 roku zorganizował w Poznańskim Towarzystwie Naukowym spotkanie ze znaną sydonologką włoską Emanuela Marinelli, której książka *Całun. Obraz „niemożliwy”* ukazała się w polskim tłumaczeniu W. Polczyka we Wrocławiu (1999). Jeszcze w 2001 roku, na rok przed śmiercią, referował w Polsce wyniki światowego kongresu sydonologicznego w Dallas¹⁹.

Trzecim, z najbardziej znaczących polskich sydonologów XX wieku, był ks. doc. dr hab. Jerzy Chmiel (1936-2016, fot. 8) z Papieskiego Wydziału Teologicznego w Krakowie / Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II, wybitny bibliista i pierwszy kierownik, powołanego przy Polskim Towarzystwie Teologicznym w Krakowie 9 X 1981 roku, Studium Sydonologicznego.

Było to spełnienie życzenia papieża Jana Pawła II, wyrażonego za pośrednictwem kard. Franciszka Macharskiego, metropolity krakowskiego²⁰. Celem studium jest – jak to stanowi jego *Regulamin* – „koordynacja badań naukowych polskich sydonologów, koordynacja działalności informacyjno-pupularyzatorskiej na temat całunu wśród społeczeństwa oraz utrzymywanie kontaktów z podobnymi placówkami w kraju i za granicą”²¹. Do jego najbliższych współpracowników należeli: S. Waliszewski, W. Fenrych i J. Dołęga-Chodasiewicz. W ramach studium

Fot. 8. Ks. Jerzy Chmiel

wyglaszano w różnych miejscach Polski liczne konferencje naukowe i popularnonaukowe po kościołach oraz budynkach kościelnych. Niemniej okres stanu wojennego nie sprzyjał

19 Por. S. Waliszewski, *Badacz Całunu Turyńskiego*, <https://www.przewodnik-katolicki.pl/Archiwum/2003/Przewodnik-Katolicki-35-2003/Archidiecezja-Poznanska/Badacz-Calunu-Turyńskiego> [dostęp: 09.01.2018].

20 Wspomina o tym J. Dołęga-Chodasiewicz – zob. J. Dołęga-Chodasiewicz, *Najnowsze doniesienia [o całunie]*, rozm. przepr. Katarzyna Urban, „Nasza Arka. Miesięcznik Rodzin Katolickich” 2010, nr 4, <http://www.nasza-arka.pl/2010/rozdzial.php?numer=4&rozdzial=8> [dostęp: 13.01.2018].

21 Zob. J. Chmiel, *15-lecie istnienia Studium Sydonologicznego*, „Ruch Biblijny i Liturgiczny” 49: 1996, nr 3, s. 202.

początkowo prowadzeniu działalności regulaminowej. Ale już w 1984 roku ks. J. Chmiel zorganizował w Wyższym Seminarium Duchownym Krakowskim sesję sydonologiczną, na której wygłosił odczyt „Teologia Całunu Turyńskiego – próba zarysu”. Podobna sesja odbyła się w rok później. Tym razem tematem jego wystąpienia było „Świadczenie Czwartej Ewangelii – nowe propozycje egzegetyczne”. Z jego inicjatywy członkowie Studium uczestniczyli w kolejnych latach w szeregu konferencjach zagranicznych oraz zabierali głos w sprawie kontrowersyjnych wyników badań całunu ogłoszonych w 1988 roku, broniąc jego starożytności. Z czasem Studium, dzięki życzliwości prof. E. Marinelli, utrzymywało stały kontakt z rzymskim Collegamento pro Sindone oraz skompletowało dokumentację z dwóch międzynarodowych kongresów sydonologicznych (Turyn 1998 i Orvieto – 2000).

Poglądy ks. J. Chmiela na całun turyński ewoluowały. U początku swego nim zainteresowania cechował go, jak wielu historyków i biblistów, sceptycyzm. Wraz ze zgłębianiem problematyki – jak napisał w 1980 roku – „przekonał się, niejako *nawrócił się* do niego”²². Stał się on dla niego znakiem męki i zmartwychwstania Jezusa, choć, pisząc przywołany powyżej artykuł, przy tym stwierdzeniu pozostawił świadomie znak zapytania po to, aby całun był dla każdego, kto się do niego na różny sposób zbliża, wyzwaniem hermeneutycznym niepokojącym człowieka²³. Aktywność sydonologiczna ks. J. Chmiela była o wiele rozleglejsza niż to zostało tutaj przedstawione, a pozostawiony przez niego dorobek piśmienniczy (zob. bibliografia *sub verbo*) jest tylko w niewielkim stopniu jej odbiciem. Jednym z najważniejszych jego osiągnięć w obszarze sydonologii było zaszczepienie tej problematyki całemu pokoleniu osób duchownych i świeckich, któremu całun turyński stał się znany jako cenna relikwia chrześcijańska, niebędąca wprawdzie źródłem wiary, ale ją pogłębiająca.

Jednym z dwóch żyjących współpracowników ks. J. Chmiela był mgr inż. Jerzy Dołęga-Chodasiewicz (fot. 9), absolwent SGGW w Warszawie, leśnik w lasach gospodarczych w Białostockiem, a następnie kustosz Muzeum Przyrodniczo-Leśnego Świętokrzyskiego Parku Narodowego na Świętym Krzyżu (od 1969 roku), obecnie emeryt mieszkający w Kielcach. Jego zainteresowanie całunem zaczęło się przypadkowo w warszawskich Łazienkach, gdy szedł do obserwatorium astronomicznego Uniwersytetu Warszawskiego i spotkał się ze znanym radioastronomem z Torunia (później z Krakowa), prof. Konradem Rudnickim, który wręczył mu fotografię twarzy człowieka z całunu

22 J. Chmiel, *Całun Turyński znakiem męki i zmartwychwstania Jezusa?*, „Tygodnik Powszechny” 34: 1980, nr 15, s. 3.

23 Tamże, s. 7.

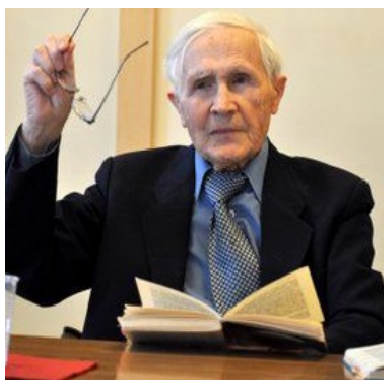
turyńskiego. Od tego czasu myśl o całunie – jak wielokrotnie wspomina – towarzyszyła mu przez całe życie. Za pośrednictwem dominikanina, o. Honoriusza Kowalczyka z Poznania, skontaktował się z dr. S. Waliszewskim, który zaprosił go do współpracy w badaniach syndonologicznych i popularyzacji wiedzy o całunie. J. Dołęga-Chodasiewicz wykazywał się w tym zakresie niezwykle aktywnością, pisując artykuły w prasach lokalnych (zob. bibliografia *sub verbo*), głosząc liczne wykłady o całunie, m.in. dla nowicjuszy w klasztorze Misjonarzy Oblatów Maryi Niepokalanej na Świętym Krzyżu oraz w innych placówkach kościelnych, i współpracując ze Studium Syndonologicznym w Krakowie.

Fot. 9. Jerzy Dołęga-Chodasiewicz

Miał także swój wkład w przygotowywaną przez S. Waliszewskiego książkę *Całun turyński dzisiaj*. Opracował wspólnie z jej autorem rozdział „Dlaczego Człowieka z całunu możemy utożsamiać z Jezusem Chrystusem”, a samodzielnie rozdziały „Trójwymiarowy obraz całunu” i „Historia Całunu turyńskiego w pierwszym tysiącleciu – najnowsze studia i analiza przekazów źródłowych” oraz ostatni, wspólnie z Bolesławem Makiejem, „Najnowsze hipotezy utworzenia się wizerunku na Całunie turyńskim”. Uczestniczył też w 1993 roku wraz z prof. W. Fenrychem w Międzynarodowym Sympozjum Naukowym o Całunie w Rzymie, składając następnie obszerne sprawozdanie z niego w Krakowie w gronie polskich syndonologów.

Wskazaną grupę najaktywniejszych polskich syndonologów XX wieku zamyka Zenon Ziółkowski (ur. 1927, fot. 10), mający na swoim koncie najbogatszy dorobek piśmienniczy.

Fot. 10. Zenon Ziółkowski

Źródłem jego zainteresowań była dłuższa obecność w Turynie i możliwość kontaktu z wystawianym całunem oraz uczestnictwa w wizytach papieża Jana Pawła II w tym mieście.

Jego pierwsze publikacje pojawiły się w pierwszej połowie lat siedemdziesiątych XX wieku. Brał udział w zagranicznych sympozjach na temat całunu, w tym w prasie papieską wizytę z roku 1980 w Turynie. Zestawił polskie publikacje syndonologiczne, których spis bibliograficzny dołączono w 1983 roku do przetłumaczonej na język polski pracy I. Wilsona (zob. szerzej bibliografia *sub verbo*). Rok

1994 przyniósł jego pierwsze większe samoistne opracowanie popularno-naukowe pt. *Spór o Całun Turyński. Relikwia męki Pańskiej w świetle najnowszych badań naukowych* (Warszawa: Oficyna Adam; drugie wydanie 1996), a w 2011 roku opublikował drugą książkę o całunie pt. *Całun Turyński. Milczący świadek męki, śmierci i zmartwychwstania* (Warszawa: Oficyna Adam), w której zapoznaje z najnowszymi ustaleniami dotyczącymi turyńskiego płótna, sam opowiadając się za jego autentycznością i starożytnym pochodzeniem. W jego przekonaniu jest ono całunem Jezusa, w którym złożono Jego ciało do grobu. Z. Ziółkowski nie stroni w swych publikacjach, jak i działalności popularyzacyjnej od dewocyjnego ujęcia przedstawianej problematyki. Jest to cecha całego jego piśmiennictwa religijnego, obejmującego obszar biblistyki, historii i duchowości Jana Pawła II, ojca Pio, siostry Faustyny oraz syndonologii.

Podsumowując osiągnięcia polskiej syndonologii XX wieku, należy docenić podjęcie przez nią tematyki całunu turyńskiego w pierwszych dekadach po wykonaniu jego pierwszych fotografii. Na tym etapie młoda dyscyplina posiadała tylko nielicznych protektorów, którzy zapoznawali polskie społeczeństwo z rezultatami badań włoskich i francuskich, posiłkując się przy tym publicystyką czechosłowacką. Dzięki nim przedwojenna Polska nie stała się „pustynią” w obszarze syndonologii. Po drugiej wojnie światowej dość szybko wróciło zainteresowanie całunem oraz pojawiło się piśmiennictwo naukowe i popularne z nim związane. W tym kontekście nieostre staje się określenie „syndonolog”. Nie jest nim tylko badacz, który pozostawił po sobie piśmiennictwo o tej tematyce. Ze źródeł wynika, że niemała grupa polskich uczonych interesowała się badaniami nad całunem, ale nie podejmowała tego tematu w swej naukowej twórczości. Jednocześnie wyraźniej zarysował się podział na zwolenników widzenia w całunie relikwii (większość) oraz sceptyków, traktujących go za wytwór średniowieczny, który – co najwyżej – miał wspomagać rozwój pobożności pasyjnej w następnych wiekach. Nie wolno też zapomnieć o specyfice politycznej sytuacji Polski w okresie od 1944 do 1989 roku, w której wolności obywatelskie, w tym w wymiarze religijnym, były znacznie ograniczone. Popularyzacja wiedzy o całunie dokonywała się akcyjnie i była prowadzona przez nielicznych prelegentów, o dobrym przygotowaniu merytorycznym, ale inwigilowanych – jak wspomina S. Waliszewski – przez służbę bezpieczeństwa. Mimo wszystko udało się im nawiązać kontakt ze światowymi centrami syndonologicznymi i wprowadzić w światowy dyskurs naukowy polskie osiągnięcia, zwłaszcza w obszarze badań medycznych i chemicznych. Niestety, rodzime piśmiennictwo z zakresu syndonologii z drugiej połowy XX wieku ma charakter w dużej mierze przyczynkarski, informacyjno-popularyzatorski, dewocyjny i tylko

sporadycznie naukowo-popularny. Nigdy natomiast polscy badacze nie byli dopuszczeni do udziału w badaniach prymarnych, zastrzeżonych tylko dla nielicznej grupy uczonych, którym władze kościelne pozwalały na prowadzenie prac empirycznych nad próbkami pobranymi z całunu.

Ostatnie lata XX i pierwsze dekady XXI przyniosły w obszarze polskiej sydonologii wiele nowości. Pojawiły się w dość dużej liczbie (ok. 60 druków zwartych – zob. bibliografia cz. 1.2.) tłumaczenia obcej literatury sydonologicznej różnego gatunku (popularno-naukowej, dewocyjnej, tzw. „śledczej”, beletrystycznej, sprawozdawczej, rzadziej naukowo-popularnej), najczęściej włoskiej proveniencji. Odchodzącą nieliczną pierwszą grupę powojennych polskich sydonologów zastąpiła nowa, do której należą (wymienię tylko tych, którzy posiadają status akademicki) profesorowie: Jan S. Jaworski²⁴, Władysław Sinkiewicz, Wojciech Kucewicz, Wojciech Zając, Wojciech Szaraniec, Idzi Panic, Zbigniew Treppa, o. Andrzej Napiórkowski, ks. Roman Bogacz. Do niej należałoby dodać popularyzatorów wiedzy o całunie takich jak: Jerzy Górny, Janusz Rosikon, Andrzej Datko, Krzysztof Tarnowski i Alfred Palla (zob. bibliografia *sub verbo*). To wszystko składa się na nową jakość w polskiej sydonologii. Otrzymała ona instytucjonalne wsparcie dzięki zorganizowaniu w 2012 roku, przez Zgromadzenie Księży Legionistów Chrystusa we współpracy z Fundacją „Othonia”, stałej wystawy w krakowskim Centrum Jana Pawła II pt. „Kim jest Człowiek z Całunu?”, która prezentuje historię całunu turyńskiego, wyniki prowadzonych nad nim badań naukowych oraz jego koherencję z przekazami ewangelicznymi. Po pięciu latach od tego wydarzenia zorganizowano pierwszy w Polsce Dzień Całunu (21 X 2017), który z założenia ma się wpisać na stałe do polskiego kalendarza, i powołano do istnienia Polskie Centrum Sydonologiczne²⁵. Jego celem jest prowadzenie badań naukowych nad całunem w koordynacji z innymi zagranicznymi ośrodkami, zwłaszcza Międzynarodowym Centrum Sydonologicznym w Turynie, ich popularyzacja oraz edukacja religijna, mająca źródło w całunie turyńskim. Jego powstanie oraz zadeklarowany udział w nim większości sydonologów z drugiego pokolenia powojennego obiecuje wzmożenie polskiej aktywności w obszarze sydonologii oraz planowe

24 Znany polski uczony, m.in. profesor Uniwersytetu Warszawskiego i wieloletni kierownik Laboratorium Elektrochemii Organicznej. Już w latach osiemdziesiątych XX wieku opublikował dwa artykuły o całunie: *Wyniki ostatnich badań Całunu Turyńskiego*, „Przegląd Powszechny” 240: 1983, nr 7-8 (743-744), s. 109-119 oraz *Indentyfikacja monet z Całunu Turyńskiego*, tamże, 146: 1985, nr 2 (762), s. 292-294. Następnie, ale to już XXI wiek, był współorganizatorem międzynarodowej interdyscyplinarnej konferencji „Toruń Acheiropoietos Conference 2011” (zob. <http://www.acheiropoietos.umk.pl/organizatorzy.php> [dostęp: 26.01.2018], na której wygłosił referat pt. *Chemical aspects of acheiropoietos images*. Niestety, materiały z tej konferencji nie zostały do tej pory opublikowane.

25 Jego aktywność dokumentowana jest na stronie <http://calun.info/pcs/>.

i systematyczne rozwijanie, wciąż mało w Polsce znanej, nowej dyscypliny naukowej.

Aneks

POLSKA BIBLIOGRAFIA SYNDONOLOGICZNA

oprac. Krzysztof Pilarczyk*

1. PUBLIKACJE ZWARTE

1.1. Polskiej proweniencji

- Alexiewicz Tomasz, Kozieł Stanisław: Rekolekcje z Całunem Turyńskim. Kontemplacja Całunu Turyńskiego, Poznań: Inicjatywa Wydawnicza „Jerozolima” Łukasz Kałużny 2009, ss. 79.
- Aszyk Karolina, Treppa Zbigniew: The Manoppello Icon the prototype of images of Christi, Gdańsk: Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego 2014, ss. 91, il.
- Aszyk Karolina, Treppa Zbigniew: Ikona z Manoppello prototypem wizerunków Chrystusa, Gdańsk: Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego 2015, ss. 94, il.
- Datko Andrzej: Księga relikwii, Kraków: Wydawnictwo M 2014, ss. 418.
- Górny Grzegorz, Rosikoń Janusz: Świadkowie tajemnicy. Śledztwo w sprawie relikwii Chrystusowych, Warszawa: Rosikon Press 2012, ss. 335, il.
- Hermanowicz Andrzej: Mistyczne podróże, wstęp Lech Majewski, Katowice: Księgarnia św. Jacka; Stowarzyszenie Angelus Silesium 2005, ss. 152, il.
- Jezus Chrystus. Tajemnica Całunu, [Warszawa]: GM Records [2006], płyta VCD.
- Kłopotowski Mieczysław: Całun Turyński, Warszawa: Pax 1984, ss. 30, 36 przeźroczy.
- Konikiewicz Leonard W.: Całun Turyński w świetle nauki. Najnowsze badania autora potwierdzają autentyczność Całunu. Cyfrowe wzmocnienie potwierdzające autentyczność tkaniny, Chicago: Panorama Publishing Co 1999, ss. 76; tabl.: fot. kolor.
- Leonhard Bolesław: Lekarz wobec Całunu Turyńskiego. (Polemika), Kraków: Wydawnictwo „Skauta” 2008, ss. 16, il.
- Ładzina Wanda: Ziemską postać umęczonego Chrystusa według Całunu Turyńskiego, Warszawa: Wiek Nowy [1939], s. 70, [2], il.
- Marecki Józef, Rotter Lucyna: Relikwie – leksykon, historia, cuda, kult, Kraków: eSPe 2012, ss. 200, il.
- Pakuła Justyna: Męka Chrystusa na podstawie Całunu Turyńskiego wobec wizji Marii z Agredy, bł. Katarzyny Emmerich, Marii Valtorty, Marki: Michalineum 2010, ss. 96.
- Palla Alfred Jan: Całun Turyński jednak autentycznym w świetle nowych odkryć i badań, Rybnik: Betezda 2003, ss. 192, il., fot.
- Palla Alfred Jan: Całun Turyński. Wielka historia czy wielka mistyfikacja, wyd. 2 popr. i rozszerz., Warszawa: Świat Książki – Bertelsmann Media 2008, ss. 198, [16] s. tabl., il.
- Rec.: Blaza Marek: Apologia całunu, „Przegląd Powszechny” 125: 2009 nr 5 (53).
- Panic Idzi: Tajemnica Całunu, Kraków: Wydawnictwo AVALON T. Janowski 2010, ss. 308, il.
- Paterek Anna: Najcenniejsze relikwie chrześcijaństwa, Warszawa: Arystoteles 2016, ss. 60,

* Wyrażam podziękowanie ks. prof. dr hab. Piotrowi Ostańskiemu za udostępnienie bibliograficznej bazy danych z zakresu biblijki polskiej (1945-), w której są również notowane publikacje syndonologiczne, co pozwoliło zweryfikować i uzupełnić opracowany spis polskich syndonów. Jednocześnie podziękuję uwagę zwróconą mi przez mgra Oskara Kopczyńskiego dotyczącą braku w niniejszym zestawieniu netografii. Jednocześnie dziękuję mu za wnikliwą lekturę artykułu (preprintu) i dostrzeżone w nim błędy, które zostały w wersji do druku poprawione.

il.

- Polewska Aleksandra: Piątek, który zmienił wszystko. Męka Pańska w świetle zdumiewających odkryć i niezwykłych wizji mistycznych, Kraków: Rafael 2013, ss. 236, il.
- Polewska Aleksandra: Wielkie relikwie chrześcijaństwa, Kraków: Rafael 2012, ss. 264, il.
- Prószyński Kazimierz: Niesłuchane odkrycie naukowe. Prawdziwa fotografia Pana Jezusa i ślady całej męki Jego na całunie, oprac. na podstawie źródeł naukowych..., Warszawa: Druk F. Wyszyński, 1932, ss. 15.
Praca drukowana była częściowo w „Gazecie Świętecznej”.
Toż po ang.: Lonon 1933.
Rec.: „Wolnomyśliciel Polski” 8: 1935 s. 111.
- Pyszkowski Waclaw: Święty Całun jako fenomen naukowy, historyczny i religijny, [Bydgoszcz: Zryw 1946], ss. 29, [1], 7 tabl.
Rec.: Wib.: Wizerunek Chrystusa, „Słowo Powszechne” 1: 1947 nr 57 s. 3.
- Sadło Krzysztof: Rozważanie Drogi Krzyżowej według Całunu Turyńskiego, Kraków: Wydawnictwo M 2014, ss. 77, il.
- Spiss Maria: Świadkowie całunu, Kraków: Wydawnictwo M 2004, ss. 110.
- Tajemnica Całunu Turyńskiego, red. Sylwester Szefer, Kraków: Wydawnictwo AA 2008, ss. 93, il. (Biblioteka „Jezus Żyje”).
- Tarnowski Krzysztof: Całun Turyński jest prawdziwy. „Zmartwychwstanie relikwii Chrystusa”, Warszawa: Krzysztof Tarnowski 2001, ss. 366, il.
- Tarnowski Krzysztof: Całun Turyński. Relikwia czy genialne fałszerstwo?, Warszawa: Pax 2011, ss. 210, il.
- Treppa Zbigniew: Całun Turyński. Fotografia Niewidzialnego?, Warszaw-Gdańsk: Wydawnictwo Więż 2004, ss. 148, il.
- Treppa Zbigniew: Fotografia z Manoppello. Twarz Zmartwychwstałego Mesjasza, Włocławek: Wydawnictwo Duszpasterstwa Rolników [2009], ss. 349, il.
- Treppa Zbigniew: Obraz jako medium wtajemniczające w misterium na przykładzie obrazów nie-ręką-ludzką-wykonanych i pochodzących z wizji mistycznych, Gdańsk: Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, 2017, ss. 178.
- Tycner-Wolicka Marta: Opowieść o wizerunku z Edessy. Cesarz Konstantyn Porfirogeneta i nieuczyniony ręką wizerunek Chrystusa, Kraków: Avalon 2009, ss. 232, il.
- Waliszewski Stanisław: Całun turyński dzisiaj, Kraków: WAM 1987, ss. 171, [40] s. tabl., fot., il.
Toż: wyd. 2, 1988; wyd. 3, powiększ. 1994, ss. 214.
- Ziółkowski Zenon, Całun Turyński. Milczący świadek męki, śmierci i zmartwychwstania, Warszawa: Adam 2011, ss. 224.
- Ziółkowski Zenon: Spór o Całun Turyński. Relikwia Męki Pańskiej w świetle najnowszych badań naukowych, Warszawa: Oficyna Adam 1994, ss. 190, [16] s. tabl., fot., il.
Toż: 1996.

1.2. Obcej proveniencji

- Accorneo Pier Giuseppe: Całun. Historia, nauka, kult, przeł. Krystyna Kozak, Kielce: Wydawnictwo Jedność 2017, ss. 255.
- Antonacci Mark: Zmartwychwstanie Całunu. Przełom w badaniach Całunu Turyńskiego. Najnowsze wyniki potwierdzają jego autentyczność, tł. Agnieszka Kowalska, Warszawa: Amber 2002, ss. 319, il. (Tajemnice Przeszłości).
- Badde Paul: Twarzą w Twarz. Świadkowie koronni zmartwychwstania, tł. Jolanta Mączka, Bytom: Wydawnictwo Niecałe; Katowice: „Gość Niedzielny” 2013, ss. 200, il.
- Baima Bollone Pierluigi: Całun Turyński. 101 pytań i odpowiedzi, tł. Krzysztof Stopa,

- Kraków: WAM 2002, ss. 287.
- Fragm.: Znak, który doczekał aż do naszych czasów, „List” 23: 2006 nr 4 (258) s. 24.
- Baima Bollone Pierluigi, Zaca Stefano: Całun pod mikroskopem. Analiza medyczo-sądowa, tł. z wł. Alicja Lis, Warszawa: Wydawnictwo Salezjańskie 1998, ss. 32, il. (Całun Turyński, 2).
- Balon Marek: Cudowne wizerunki Chrystusa: Kraków: Dom Wydawniczy Rafael 2017, ss. 128.
- Balossino Nello: Wizerunek na Całunie. Analiza fotograficzna i informatyczna, tł. z wł. Alicja Lis, Warszawa: Wydawnictwo Salezjańskie 1998, ss. 48, il. (Całun Turyński, 5).
- Barberis Bruno [i in.], Autopsja Człowieka z Całunu. Najnowsze odkrycia tajemnic Całunu Turyńskiego, autorzy: ..., Luigi Fabrizio Rodella, Giovanni Pierucci, Mauro Labanca, Alessandra Majorana, Giampier Farronato, Massimo Boccaletti, Kraków: Dom Wydawniczy Rafael 2017, ss. 144.
- Barberis Bruno, Boccaletti Massimo: Całun. Śledztwo w sprawie Ukrzyżowanego, tł. Paweł Soppa, Warszawa: Instytut Wydawniczy Pax 2010, ss. 31, il.
Toż: Częstochowa: Edycja Św. Pawła 2010.
- Barberis Bruno, Boccaletti Massimo: Całun. Kwestia wciąż otwarta, tł. z wł. Arkadiusz Soćko, Kielce: Jedność 2011, ss. 295, [1] k. tabl. luzem; il.
- Barberis Bruno, Savarino Piero: Wiek Całunu. Badania izotopem węgla C-14 oraz rachunek prawdopodobieństwa, tł. z wł. Alicja Lis, Warszawa: Wydawnictwo Salezjańskie 1998, ss. 48, il. (Całun Turyński, 6).
- Bennett Janice: Święta chusta, święta krew. Tajemnica Sudarionu z Oviedo, nieznaney relikwii Grobu Pańskiego, tł. [z ang.] Piotr Zarębski, Rzeszów; Kraków: Fides et Traditio; Wydawnictwo AA 2011, ss. 372, il., faks., fot.
- Całun. Tajemnica świętego płótna. [Film], prod. Cinestudio 80 – Sampaolofilm; oprac. M. Damato, M. Branchesi, G. Giordano, 27 min. (Dokumenty).
- Całun. Tajemnice płótna z Turynu, reż. Dawid Rolfe, Warszawa: E-lite Distribution [2015], DVD (50 min.) (Ekskluzywna Kolekcja Ludzie Boga – Fakty, Cuda, Tajemnice, vol. 4).
- Całun Turyński, reż. Doug Campbell; scenariusz Brian Russell, Charles E. Sellier, Wrocław: Hagi Film i Video 1994, 30 min. (Filmoteka Chrześcijańska).
- Centini Massimo: Ślady Boga. Dzieje Chrystusa zapisane w Jego relikwiach, tł. z wł. Paweł Borkowski, Warszawa: Instytut Wydawniczy Pax 2016, ss. 200.
- Centini Massimo: W poszukiwaniu Weroniki. Pasjonująca opowieść o relikwiach oblicza Chrystusa, tł. Joanna Curyło, Kraków: Dom Wydawniczy Rafael 2008, ss. 222, [16] s. tabl.: il.
- Christer Sam: Tajemnica Całunu Turyńskiego, przeł. z ang. Paweł Cichawa, Katowice: Wydawnictwo Sonia Draga 2014, ss. 404, il.
- Cormack Robin: Malowanie duszy. Ikony, maski pośmiertne i całuny, przeł. Krzysztof Kwaśniewicz 1999, ss. 270, il.
- Fanti Giulio, Gaeta Saverio: Tajemnica Całunu. Zdumiewające odkrycia nauki w kwestii Całunu Turyńskiego, tł. z wł. Marcin Masny, Kraków: Wydawnictwo Św. Stanisława BM 2015, ss. 212, il.
- Favaro Oreste: Droga krzyżowa z całunem, tł. z wł. Jolanta Morytz, Warszawa: Wydawnictwo Salezjańskie 1997, ss. 31.
- Frale Barbara: Całun Jezusa Nazarejczyka, tł. Grzegorz Rawski, Kraków: WAM 2012, ss. 462, [16] s. tabl.: il.
- Frale Barbara: Templariusze i Całun Turyński, tł. Grzegorz Rawski, Warszawa: Wydawnictwo Apostolstwa Modlitwy 2009, ss. 284, [16] s. tabl.: il.
Toż: wyd. 2, 2011.

- Gaeta Saviero: Drugi Całun [chusta Weroniki]. Prawdziwa historia oblicza Jezusa, tł. Władysław Lisowski, Radom: Polwen – Polskie Wydawnictwo Encyklopedyczne 2007, ss. 172, [16], tabl., il.
- Gardiner Philip: Trzy świętości. Wspólny sekret Arki Przymierza, Całunu Turyńskiego i Marii z Nazaretu, przeł. Przemysław Bieliński, Warszawa: Wydawnictwo Amber 2007, ss. 246, il.
- Ghiberti Giuseppe: Całun, Ewangelia i życie chrześcijańskie, tł. z wł. Alicja Lis, Warszawa: Wydawnictwo Salezjańskie 1998, ss. 32. (Całun Turyński, 1).
- Ghiberti Giuseppe: Przed Całunem, tł. Bernadeta Tomaszek, Częstochowa: Edycja Św. Pawła 2011, ss. 63, il.
- Hesemann Michael: Chusta Chrystusa. Naukowcy na tropie zmartwychwstania, tł. Emilia Skowrońska, Kraków: Wydawnictwo Św. Stanisława BM 2014, ss. 310, [16] s. tabl. il.
- Hesemann Michael: Milczący świadkowie Golgoty. Fascynująca historia relikwii Chrystusowych, tł. Katarzyna Zimmerer, Kraków: Wydawnictwo Salwator 2006, ss. 398, il.
- Hynek Rudolf Waldorf: Święty Całun z Turynu. Męka Pańska w oświeceniu nauki, spolszczył i oprac. Stanisław Karwowski, Poznań: Księgarnia Św. Wojciecha 1937, IX, [1], 127 s., 8 k. tabl.
Wyd. 2, 1938, VIII, 141, 10 k. tabl.
Rec.: Bross Kazimierz: Święty Całun, „Kultura” 2: 1937 nr 17 s. 7; Dajczak Józef: „Gazeta Kościelna” 44: 1937 s. 170-171; Dobraczyński Jan: Dokument z pewnego procesu, „Kultura” 4: 1939 nr 14/15 s. 8.
- Kersten Holger, Gruber Elmar R.: Jezus ofiarą spisku. Prawda o zmartwychwstaniu, tł. S. Lisiecka, Gdynia: Uraeus 1995, ss. 392.
Rec.: Hoffmann Henryk: Całun Turyński – falsyfikat czy mistyfikacja?, „Nomos” 1996 nr 14 s. 144-149.
- Knight Christopher: Drugi Mesjasz. Templariusze. Całun Turyński i wielkie tajemnice masonerii, tł. Jerzy Korpanty, Warszawa: Orpheus 1998, 279 s., [16] s. tabl.: il.
- Manera Massimiliano: Święty Całun. Przenikanie się historii, nauki wiary, nadziei, tł. z wł. Krzysztof Stopa, Pelplin: „Bernardinum” 2015, ss. 28.
- Marinelli Emanuela: Całun. Obraz „niemożliwy”?, tł. Waldemar Polczyk, Wrocław: Wydawnictwo św. Antoniego 1999, ss. 160, [14] k. tabl.: il.
- Marion André, Courage Anne-Laure: Całun Turyński. Nowe odkrycia nauki, tł. Piotr Murzański, Kraków: Znak 1999, ss. 244, il.
Toż: wyd. 2, 2000, ss. 343, [12] s. tabl.: il.
- Marion André, Lucotte Gérard: Tunika z Argenteuil i Całun Turyński. Podsumowanie Badań, tł. Anna Łatka, Kraków: Wydawnictwo „M” 2008, ss. 254, [16] s. tabl.: il.
- Martini Carlo Maria: Bóg ukryty. Medytacje o Całunie, tł. Juliusz Zychowicz, Kraków: Wydawnictwo Apostolstwa Modlitwy 2013, ss. 78.
- Meacham William: Spisek przeciwko Całunowi. Jak błędnie potępiono i zbezczeszczone najcenniejszą chrześcijańską relikwię, tł. Jan J. Franczak, Kraków: Wydawnictwo AA 2015, ss. 512.
- Milanesio Antonio, Siracusa Simona, Zaca Stefano: Tajemniczy „Wizerunek”. Hipotezy na temat powstania wizerunku na Całunie, tł. z wł. Alicja Lis, Warszawa: Wydawnictwo Salezjańskie 1998, ss. 40, il. (Całun Turyński, 4).
- Moretto Gino: Całun. Przewodnik, tł. z wł. Alicja Lis, Warszawa: Wydawnictwo Salezjańskie 1998, ss. 80, il.
- Navarro Julia: Bractwo świętego całunu, z hiszp. przeł. Agnieszka Mazuś, Warszawa: Świat Książki 2007, ss. 447.
- Nickell Joe: Całun Turyński, tł. Bogusława Warchołowicz, Łódź: Pandora 1996, ss. 248.

- Odwieczne tajemnice świata, reż. Doug Campbell; prod. Allan C. Pedersen, Warszawa: Best Film 1995, kasetę VHS (96 min.).
Na podstawie książki Charles E. Selliera.
- Odwieczne tajemnice świata, reż. Doug Campbell; prod. Allan C. Pedersen, Wrocław: Hagi Film 1995, kasetę VHS (100 min.).
Na podstawie książki Charles E. Selliera.
- Petrosillo Orazio, Marinelli Emanuela: Całun Turyński. Relikwia czy falsyfikat. Krytyka ostatniego datowania, tł. Zenon Ziółkowski, Warszawa: Wydawnictwo Księży Marianów 1993, ss. 283, il.
- Resch Andreas: Oblicze Chrystusa. Od Całunu Turyńskiego do Chusty z Manoppello. 128 fotografii, w tym 14 barwnych tablic, tł. z niem. Artur Kuć, Radom: Polskie Wydawnictwo Encyklopedyczne 2006, ss. 146, il.
- Ricci Giulio: L'Uomo della della Sindone é Gesù, Roma Porziuncola Assisi 1969, ss. 477.
Rec.: Pieńkowska Barbara: Człowiekiem z całunu jest Jezusa, „Tygodnik Powszechny” 29: 1975 nr 12 s. 1, 4-5, il.; r.: Całun, „Myśl Społeczna” 1978 nr 33 s. 10; Rusinek Maria: Autentyczność Całunu Turyńskiego? Najnowsze badania ks. Giulio Ricci, „Słowo Powszechne” 31: 1977 nr 179 s. 7, il.; W. M.: „Homo Dei” 41: 1972 nr 3 (149) s. 234.
- Sbalchiero Patrick: [Dwanaście] 12 tajemnic chrześcijaństwa, które rzuciły wyzwanie nauce, tł. z wł. Anna Kocot, Kraków: Wydawnictwo Esprit 2016, ss. 272, il.
- Scannerini Silvano: Mirra, aloes, pyłki i inne ślady. Analiza botaniczna, tł. z wł. Alicja Lis, Warszawa: Wydawnictwo Salezjańskie 1998, ss. 64. (Całun Turyński, 7).
- Schiatti Lamberto: Całun Turyński. Mały przewodnik, tł. Krystyna Kozak, Częstochowa: Edycja Świętego Pawła 2003, ss. 59, il.
- Schiatti Lamberto: Całun Turyński. Przewodnik po obrazie pełnym tajemnic, tł. z wł. Paweł Soppa, Częstochowa: Edycja Świętego Pawła 2000, ss. 31, il., fot.
- Schloemer Blandina Paschalis: Jezus Chrystus – świadectwo Jego całunów, tł. Barbara Rysiewicz, Radom: Polwen 2009, ss. 218, il.
- Schwartz Barrie: Oblicze prawdy. Żyd, który zbadał Całun Turyński, rozm. przepr. Grzegorz Górny; tł. James Savage-Hanford, Mirosław Gąda, Izabelin-Warszawa: Rosikon Press 2013, ss. 144, il. (Świadkowie Tajemnicy).
- Sennott Thomas Mary: Nie uczynione ludzkimi dłońmi. O cudownym wizerunku Matki Boskiej z Guadelupy i Całunie Turyńskim, tł. Agnieszka Zięba; wprowadzenie Petrer Mary Fehler, Sandomierz: Wydawnictwo Diecezjalne i Drukarnia 2006, ss. 147, il.
- Siliato Maria Grazia: Całun. Tajemnica odbicia postaci sprzed dwóch tysięcy lat, tł. z wł. Hanna Bzikot, Kraków: Wydawnictwo M 1997, ss. 309, il.
- Socci Antonio: Śledztwo w sprawie Jezusa, tł. z wł. Katarzyna Kubis, Kraków: Rafael 2010, ss. 328, il.
- Sora Steven: Skarby z niebios. Dzieje legendarnych, prawdziwych i fałszywych relikwii chrześcijaństwa, tł. z wł. Ewa Witecka, Warszawa: Amber 2005, ss. 221, il.
- Tornielli Andrea: Śledztwo w sprawie Całunu, tł. Lucyna Rodziewicz-Doktór, Kraków: Wydawnictwo AA 2011, ss. 153.
- Tornielli Andrea: Zmartwychwstanie. Tajemnice, legendy i prawda. Od Ewangelii do Kodu Leonarda da Vinci, tł. Lucyna Rodziewicz-Doktór, Kraków: eSPe 2007, ss. 248, il.
- Wilson Ian: Całun Turyński, tł. z ang. Jadwiga Piątkowska, Kraków: Wydawnictwo Apostolstwa Modlitwy 1978, ss. 279, tabl.
Toż: Kraków: Kuria Metropolitalna 1983. ss. 279, [40], il.
Toż: tł. z ang. i posłowie Andrzej Polkowski; bibliografia polska Zenon Ziółkowski, Warszawa: Pax 1983, ss. 348, il. Wyd. 2, Warszawa: Pax 1984, ss. 367, [32] s. tabl.: faks., il.
Toż: tł. z ang. Władysław Fenrych, Krystyna Karwowska, Ewa Waliszewska, Poznań: Księgarnia św. Wojciecha 1984, ss. 222, 16 tabl. Wyd. 2, Kraków: WAM 1984, ss. 279. Wyd. 3, 1985.

Toż: t. 1-2, tł. i posłowie Andrzej Polskowski,[b.m.w. 1986?] ss. 3-144, 145-347.

Rec.: Karcz Jan: Całun Turyński. Świadek męki i zmartwychwstania, „Za i Przeciw” nr 14 s. 6-7, 23, il.; Skwarnicki Marek: Pobożny bestseller, „Tygodnik Powszechny” 38: 1984 nr 22 s. 8; Zguba Jan, „Ład” 4: 1984 nr 16; Ziółkowski Zenon: „Całun Turyński I. Wilsona, „Życie i Myśl” 33: 1984 nr 3 s. 102-105; Ziółkowski Zenon: Książka Roku Odkupienia, „Kierunki” 29: 1984 nr 4 s. 4.

Wilson Ian: Krew i Całun, tł. Bogdan Mizia, Warszawa: Amber 1999, ss. 288, [56] s. tabl. (Tajemnice Przeszłości).

Wilson Ian: Święte oblicza. Poszukiwanie prawdziwego wizerunku Chrystusa, tł. z ang. Marek Fedyszak, Warszawa: Da Capo 1994, ss. 319, il.

Wilson Ian: The Turin Shroud, London: Victor Gollanez Ltd. 1978, ss. XIV, 272, 40 s., il.

Rec.: Kaznowski Zbigniew, „Ruch Biblijny i Liturgiczny” 34: 1981 nr 3 s. 186-187.

Zaccone Gian Maria: Całun Turyński. Historia tajemnicy, tł. Dominika Wronikowska, Kraków: eSPe 2011, ss. 328, il.

Zaccone Gian Maria: Śladami Całunu. Historia dawna i współczesna, tł. z wł. Alicja Lis, Warszawa: Wydawnictwo Salezjańskie 1998, ss. 64, il. (Całun Turyński, 3).

Zurdo David: Ostatnia tajemnica Leonadra da Vinci, przekł. Ewa Morycińska-Dzius, Warszawa: Wydawnictwo Amber 2005, ss. 239.

Toż: wyd. 2, 2005.

2. DRUKI NIESAMOISTNE

2.1. Polskiej proweniencji

A.M.: Jeszcze o Całunie z Turynu, „Za i Przeciw” 12: 1968 nr 41 s. 7.

Adamczyk R.: Całun Turyński w świetle badań naukowych, „Apostolstwo Chorych” [Katowice] 49: 1978 nr 5, 7 s. [nienumerowane], il.

Adamczyk-Aiello Alina: Całun, „Kierunki” 26: 1980 nr 32 s. 4, il.

(AP): Nowe stwierdzenia w sprawie Całunu Turyńskiego, „Słowo Powszechne” 34: 1980 nr 150 s. 2.

Autentyczność Całunu Turyńskiego, „Tygodnik Powszechny” 27: 1973 nr 12 s. 7.

Banak Jerzy, Całun Turyński, „Zorza” 22: 1978 nr 35 s. 12-13, il.

Banak Jerzy, Kalendarium Całunu Turyńskiego, cz. 1-2, „Zorza” 22: 1978; cz. 1: Dzieje Całunu na Wschodzie, nr 39 s. 12-13, il.; cz. 2: Dzieje Całunu na Zachodzie, nr 41 s. 7, il.

Bednarczyk M.: Tajemniczy „portret”. Czy Całun Turyński okrywał ciało Chrystusa? „Sztandar” 1992 z dn. 17-20.04. s. 5, il.

Bem Henryk, Domański Tomisław: Niektóre aspekty datowania Całunu Turyńskiego techniką akceleratorowej spektrometrii masowej (AMS), „Prace i Materiały Muzeum Archeologicznego i Etnograficznego w Łodzi. Seria Numizmatyczna i Konserwatorska” 11: 1996 s. 205-210.

Bieniek J.: Zobacz Całun! Czy okrywał umęczone ciało Chrystusa? „Viva” 1998 nr 10(33) s. 22-26, il.

Bochenek Małgorzata: „Nie dla ekonomii odrzucenia, „Nasz Dziennik” (wyd. 2) 2015 nr 143 s. 10.

Borowicz Kazimierz: Obraz Chrystusa na t. zw. Świętym Całunie z Turynu, „Ruch Biblijny i Liturgiczny” 1: 1948 nr 5-6 s. 287-305.

Brandstaetter Roman: Hymn o Całunie Turyńskim, „W Drodze” 12: 1984 nr 4 s. 3-6. Toż: „Ład Boży” 1985 nr 7 s. 4; „Nasza Rodzina” 1986 nr 4 s. 10-11.

Bujak Janusz: Ekumeniczne znaczenie Całunu Turyńskiego, „Scripturae Lumen. Biblia i Jej Oddziaływanie” 7: 2015 s. 379-397.

- (BUR): Całun z Turynu: 1578-1978, „Za i Przeciw” 1978 nr 12 s. 10.
- (BUR): Jeszcze o „Całunie Turyńskim”, „Za i Przeciw” 1977 nr 18 s. 10.
- (BUR): Pierwsze konkluzje dotyczące Całunu Turyńskiego, „Za i Przeciw” 1979 nr 4 s. 10.
- (C): Temat – Całun Turyński [symposium w Londynie], „Gość Niedzielny 54” 1977 nr 43 s. 344.
- Caban Bernard Krzysztof: Autentyczne odbicie Chrystusa, „Słowo Powszechne” 7: 1953 nr 44 s. 3, il.
- Całun turyński – świadek zmartwychwstania? Całun z Manoppello – prawdziwe oblicze Chrystusa?, red. Grzegorz Polak, „Gazeta Wyborcza” 2010 nr 98 (dodatek „Tajemnice Chrześcijaństwa. Cuda. Objawienia. Proroctwa” nr 1) s. 1-15.
- Całun Turyński, „WTK” 8: 1960 nr 15 s. 2.
Toż: „Gość Niedzielny 58: 1981 nr 26 s. 7.
- Chmiel Jerzy: Całun Turyński Anno Domini 1998, „Ruch Biblijny i Liturgiczny” 51: 1998 nr 1 s. 47-50.
- Chmiel Jerzy: Całun Turyński znakiem męki i zmartwychwstania Jezusa?, „Tygodnik Powszechny” 34: 1980 nr 15 s. 3, 7.
- Chmiel Jerzy: Jana Paweł II i Całun Turyński, w: Servo veritatis. Materiały międzynarodowej konferencji dla uczczenia 25-lecia pontyfikatu Jego Świątobliwości Jana Pawła II, Uniwersytet Jagielloński, 9-11 października 2003 r., red. Stefan Koperek, Stanisław Szczur, Kraków Wydawnictwo Naukowe Papieskiej Akademii Teologicznej 2003, s. 763-766.
- Chmiel Jerzy: La semiotica della Sindone di Torino, w: Worldwide Congress „Sindone 2000”. Proceedings of the Congress, Orvieto, August 27-29, 2000 [CD-Rom].
- Chmiel Jerzy: Polskie badania nad Całunem Turyńskim, „Tygodnik Powszechny” 38: 1984 nr 16 s. 7.
- Chmiel Jerzy: „Szukam, o Panie Twojego oblicza” (Ps 27,8). Refleksja sydonologiczna, „Ruch Biblijny i Liturgiczny” 52: 1999 nr 1 s. 49-50.
Toż: „Jezus Żyje” [Mogilany].
- Chmiel Jerzy: 15-lecie istnienia Studium Sydonologicznego, „Ruch Biblijny i Liturgiczny” 49: 1996 nr 3 s. 201-206.
- Chmiel Jerzy: Tajemnica całunu, „Przekrój” 1998 nr 15 (2755) s. 9-11, il.
- Chmiel Jerzy: Wokół Całunu turyńskiego, „Źródło” 1992 nr 33 z dn. 18.8. s. 10.
- Choczyńska Irena: Chemiczne datowanie Całunu Turyńskiego, „Wszechświat” 113: 2012 nr 7-9 s. 185-190.
- Chrostowski Waldemar: Całun przyjął Jezusa martwego, a oddał Go żywego, „Nasz Dziennik” 2010 nr 101 (3727) z dn. 30.4.-3.5.2010 s. 24-25, fot.
- Chrystofor Jan: Święty Całun z Turynu. Męka Pańska w oświetleniu nauki, „Niedziela” 15: 1945 s. 102-103.
- (CIS): Całun Turyński wystawiony, „Za i Przeciw” 1978 nr 3 s. 10.
- (CIS): Ekspertyza szwajcarska dotycząca Całunu, „Za i Przeciw” 1981 nr 20 s. 10.
- (CIS): Jeszcze o Całunie Turyńskim, „Za i Przeciw” 1984 nr 6 s. 10.
- Co mówi Całun?, „List” 23: 2006 nr 4 (258) s. 20-23, fot.
- Cymer Adam: Milczący świadek [Całun Turyński], „Myśl Społeczna” 1978 nr 38 s. 4, 9, il.
- Czarnecka Katarzyna: Całun Turyński a archeologia, „Przegląd Powszechny” 248: 1985 nr 9 (769) s. 396-398.
- Czarnecki Stefan: Spojrzenie, które zmienia, „Nowa Gazeta Praska” 2014 nr 8 s. 80-85.
- Czerwiński A.: Te wyniki to dopiero początek, „Słowo Powszechne” 43: 1989 nr 2 s. 9.
- Czytelnik „Wolnomyśliciela”: w sprawie całunowej fotografii, „Wolnomyśliciel Polski” 8: 1935 s. 190.
- Dąbrowski Eugeniusz: Sprawa Całunu Turyńskiego, „Znak” 5: 1950 nr 25 s. 309-321.
Rec.: Weiss-Dąbska W.: List do redakcji, „Znak” 5: 1950 s. 455-456; Gołubiew Antoni:

- Jeszcze o sprawie Całunu Turyńskiego, „Znak” 6: 1951 nr 28 s. 181-183.
- Dąbrowski Eugeniusz: Sprawa Całunu Turyńskiego, w: *Studia biblijne*, Warszawa: Pax 1951, s. 185-202.
- Toż: wyd. 2, 1952, s. 171-187.
- Dąbrowski J.: Czym jest naprawdę Całun turyński? „Świat Młodych” 1981 nr 46 s. 5, il.
- Decyzja w sprawie św. Całunu [przechowywania go nadal w Turynie], „Myśl Społeczna” 1984 nr 4 s. 8.
- Derelkowska E.: Całun Turyński – relikwia niezwykła, „Rodzina” 1985 nr 20 s. 3, il.
- Dobraczyński Jan: Całun Turyński, „WTK” 4: 1956 nr 25 s. 9-10, il.
- Toż: „Tygodnik Katolicki” 1: 1956 nr 4 s. 9-10, il.
- Dobraczyński Jan: Piąta Ewangelia, „Słowo Powszechne” 3: 1949 nr 90 s. 1-2.
- Dobraczyński Jan: Sprawa Całunu Turyńskiego, „Dziś i Jutro” 6: 1950 nr 30 s. 8.
- Dobraczyński Jan: Wciąż tajemniczy całun, w: *Wielkość i świętość. Eseje*, Warszawa: Pax 1958 s. 49-56.
- Dobrzeńcki Tadeusz: Niektóre zagadnienia ikonografii Męża Boleści, „Roczniki Muzeum Narodowego w Warszawie” 15: 1971 cz. 1 s. 72-75.
- Dołęga-Chodasiewicz Jerzy: Całun Turyński, cz. 1-2, „Nasze Życie” 13: 1991; cz. 1: Rekonstrukcja dziejów Relikwii, nr 40 s. 13-16; cz. 2: Przedmiot badań naukowych, nr 41 s. 36-38.
- Dołęga-Chodasiewicz Jerzy: Całun Turyński, nauka i wiara, „Gazeta Starachowicka” 1998 nr 21.
- Dołęga-Chodasiewicz Jerzy: Całun Turyński nie popiera hipotezy Korabiewicza, „W Drodze” 21: 1993 nr 6 (238) s. 98-99.
- Dołęga-Chodasiewicz Jerzy: Całun Turyński – relikwia i tajemnica, „Najwyższy Czas” 3: 1992 nr 16 (107) s. 3-5, 7.
- Dołęga-Chodasiewicz Jerzy: Całun Turyński uratowany cudem, „Echo Dnia” [Kielce] 1997 nr 105.
- Dołęga-Chodasiewicz Jerzy: Całun Turyński w świetle ostatnich badań, „Przewodnik Katolicki” 74: 1986 nr 30 s. 3.
- Dołęga-Chodasiewicz Jerzy: Całun Turyński wciąż kusi naukę – nie ręką ludzką wykonany, „Dziennik Zachodni” [Katowice] 1998 nr 90 s. 10.
- Dołęga-Chodasiewicz Jerzy: Całun Turyński „znakiem Jonasza” dla nas, „Nasze Życie” 17: 2001 nr 75 s. 3-4.
- Dołęga-Chodasiewicz Jerzy: Falsyfikat? Tajemnica Całunu Turyńskiego, „Tygodnik Demokratyczny” 36: 1988 nr 52 (1845) s. 16-17, il.
- Dołęga-Chodasiewicz Jerzy: Historia Całunu Turyńskiego w pierwszym tysiącleciu – najnowsze studia i analiza przekazów źródłowych, w: *Waliszewski Stanisław: Całun Turyński dzisiaj*, Kraków: WAM 1994, s. 158-166.
- Dołęga-Chodasiewicz Jerzy: Jeszcze o artykule „Całun Turyński: Falszerstwo... badaczy?”, „Tygodnik Demokratyczny” 37: 1989 nr 51.
- Dołęga-Chodasiewicz Jerzy: Kto mnie zobaczył, zobaczył także Ojca, „Miłujcie” 1994 nr 52 s. 6-7.
- Toż: „Kurier Rogoziński” 5: 1994 nr 5 s. 15.
- Dołęga-Chodasiewicz Jerzy: Ludzkie oblicze Absolutu, „Nasze Życie” 15: 1993 nr 52 s. 6-7.
- Toż: „Kurier Rogoziński” 5: 1994 nr 5 s. 15.
- Dołęga-Chodasiewicz Jerzy: Ludzkie Oblicze Boga (J 14,9), „Wstań” 7: 1995 nr 1 (37) s. 12-13, il.
- Dołęga-Chodasiewicz Jerzy: Niemy świadek śmierci Chrystusa, „Słowo Ludu” [Kielce] 47: 1996 nr 161 s. 5.
- Dołęga-Chodasiewicz Jerzy: Prawda przeciw domysłom, „Nasze Życie” 15: 1993 nr 48

- s. 10-12.
- Dołęga-Chodasiewicz Jerzy: Świadek. Całun Turyński, „Słowo Ludu” [Magazyn] 1998 nr 2019 s. 12.
- Dołęga-Chodasiewicz Jerzy: Świadek męki i zmartwychwstania, „Miłujcie” 1999 nr 3-4 s. 6-10.
- Dołęga-Chodasiewicz Jerzy: Trójwymiarowy obraz Całunu, w: Waliszewski Stanisław: Całun Turyński dzisiaj, Kraków: WAM 1987 s. 125-127.
Toż: wyd. 2, 1994, s. 125-128.
- Dołęga-Chodasiewicz Jerzy: Ujrzał i uwierzył, roz. przepr. Bożena Ulewicz, Zenon Złakowski, „Tygodnik Solidarność” 1998 nr 15 s. 4.
- Dołęga-Chodasiewicz Jerzy: W poszukiwaniu nieznanego super geniusza wszystkich czasów, „Niedziela” 40: 1997 nr 17 s. 9.
- Dołęga-Chodasiewicz Jerzy, Waliszewski Stanisław: Dlaczego Człowieka z Całunu możemy utożsamić z Chrystusem?, w: Waliszewski Stanisław: Całun Turyński dzisiaj, Kraków: WAM 1987, s. 100-104.
Toż: Wyd. 3. 1994, s. 100-104.
- Dudek Zbigniew: Jednostronicowa Ewangelia, rozm. przepr. Mariusz Książek, „Niedziela” 2013 nr 13 s. 16-19.
- E.H.: Czy relikwia z Turynu jest całunem Pana Jezusa, „Myśl Społeczna” 1970 nr 37 s. 8-10, il.
- E.S.: Całun Turyński w naszych oczach, „Przewodnik Katolicki” 93: 1987 nr 17 s. 6.
- Eckmann Augustyn: Milczący świadek, „Orędownik Diecezji Chełmińskiej” 30 (112): 1979 nr 11-12 s. 426-431.
- F.D.: Badania nad Całunem Turyńskim, „Rycerz” 1989 nr [?] s. 72-73.
- Fenrych Władysław: Badania naukowe Całunu Turyńskiego, „Postępy Medycyny Sądowej i Kryminologii” 4: 1998 s. 161-172.
- Fenrych Władysław: Badania naukowe Całunu Turyńskiego, w: Biblia w roku 2000. Teksty wykładów wygłoszonych na sympozjum naukowym zorganizowanym przez Oddział Polskiej Akademii Nauk i Wydział Teologiczny Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu dnia 7 czerwca 2000 roku, red. Andrzej Wójtowicz, Poznań: Ośrodek Wydawnictw Naukowych 2000, s. 61-75, 2 fot.
- Fenrych Władysław: Całun Turyński – niezwykła relikwia oraz zabytek archeologiczny, „Ars Senescendii. Zeszyty Uniwersytetu Trzeciego Wieku w Poznaniu” 3: 1999 s. 89-95.
- Fenrych Władysław: Całun Turyński. Oryginał czy falsyfikat, „Przewodnik Katolicki” 99: 1993 nr 40 s. 6.
- Fenrych Władysław: Krew na Całunie nie jest zagadką, rozm. z doc. (...), „Za i Przeciw” 1984 nr 29 (1419) s. 18-19.
- Fenrych Władysław: Modliłem się przy Całunie Turyńskim, „Maryjna Wspólnota” 1998 nr 7-8 s. 2-3, il.
- Fenrych Władysław: Próba dziewięciu, w: Waliszewski Stanisław: Całun Turyński dzisiaj, Kraków: WAM 1994, s. 153-157.
- Fenrych Władysław: Refleksje z okazji wystawienia Całunu Turyńskiego (18.4.-14.06.1998), „Ruch Biblijny i Liturgiczny” 51: 1998 nr 3 s. 215-217.
- Fenrych Władysław: Shroud of Turin – research subjects. Proceedings of the hemp, flax and other bast fibrous plants-production, technology & ecology symposium. The meeting of the FAO Extraction and Processing Working Group. „Włókna Naturalne” 1998 nr 1 [wyd. spec.] s. 13-17, il.
- Fenrych Władysław: Świadek Całunu o zmartwychwstaniu Chrystusa, w: Waliszewski Stanisław: Całun Turyński dzisiaj, Kraków: WAM 1987, s. 147-150.
Toż: wyd. 3, 1994.

- Fenrych Władysław: Tajemnica Całunu Turyńskiego i Chusty z Oviedo, rozm. Karina Szatkowska, „Sta Allegro” [Poznań] 1997 nr 38 s. 2-3.
- Fenrych Władysław: [Trzeci] III Międzynarodowy Kongres „Całun a nauka”, „Ruch Biblijny i Liturgiczny” 52: 1999 nr 1 s. 51-62.
- Fenrych Władysław: Wymowne świadectwo śmierci i zmartwychwstania, rozm. Jadwiga Knie-Górna, „Przewodnik Katolicki” 104: 1998 nr 31 s. 10-12, il.
- Fenrych Władysław, Waliszewski Stanisław: Chusta z Oviedo, „W Drodze” 21: 1993 nr 6 (238) s. 94-98.
- Fenrych Władysław, Waliszewski Stanisław: Krwawe plamy na Całunie a współczesna hematologia, w: Waliszewski Stanisław: Całun Turyński dzisiaj, Kraków: WAM 1987, s. 133-146.
Toż: wyd. 3, 1944 s. 135-146.
- ff.: O świętym całunie i Przenajświętszym Obliczu Pana naszego Jezusa Chrystusa, „Przewodnik Katolicki” 43: 1937 s. 180-182, il.
- (G): Ostatnie badania Całunu z Turynu, „Myśl Społeczna” 1968 nr 39 s. 7.
- Gadacz Czesław: Pierwsze trzy sekundy po zmartwychwstaniu, „List” 2011 nr 10 s. 14-18, il.
- Gdyk Nikodem: Całun Turyński, „Ziemia Święta” 7: 2000 nr 1 (25) s. 21.
- Gołąb Stanisław: Prawda zamknięta w całunie, rozm. przepr. Jan Ośko, „Niedziela” 2004 nr 14 s. 14.
- Gołubiew Antoni: Jeszcze w sprawie Całunu Turyńskiego, „Znak” 6: 1951 nr 6 s. 183-191.
- Gorzym A.: Wiara czyni cuda!, „Wiedza i Życie” 1989 nr 5 (653) s. 62-65.
Polem.: Skrok Zdzisław: Zagadka Całunu, „Wiedza i Życie” 1989 nr 5 (653) s. 65.
- Góral Kazimierz: Stara i nowa historia Całunu Turyńskiego, „Resovia Sacra. Studia Teologiczno-Filozoficzne Diecezji Rzeszowskiej” 2: 1995 s. 127-138.
- Graczyk Maria, Pałasiński Jacek, Wojciechowski Tadeusz: Ślady na płótnie. Całun Turyński pozostaje wielką tajemnicą, „Wprost” 1998 nr 17, il.
- Grochowski Stanisław: Świadectwo, „Niedziela” 2001 nr 14 s. 14.
- Gronkowski Witold: Czy według danych czterech ewangelii Chrystus był pochowany w całunie?, „Sprawozdania z Posiedzeń Towarzystwa Naukowego Warszawskiego” 13: 1945-1946 z. 2 (35) s. 170-173.
- Gruca Jerzy: Całun Turyński darem dla Papieża, „Słowo Powszechne” 36: 1983 nr 63 s. 1-2.
- Gruca Jerzy: Całun Turyński w poważnym niebezpieczeństwie, „Słowo Powszechne” 36: 1983 nr 244 s. 1-2.
- Grygiel Ludmiła: „Józef zabrał ciało, owinął je w czyste płótno...”, „Tygodnik Powszechny” 32: 1978 nr 43 s. 5.
- Grzędowicz Jarosław: Twarz Boga, „Gazeta Polska” 2004 nr 14 s. 9-10.
- (HP): Wystawienie Całunu Turyńskiego, „Gość Niedzielny” 55: 1978 nr 39 s. 3.
- Hubicki Ryszard: Całun Turyński. Grobowe płótno Jezusa, „Źródło” 2015 nr 25 s. 8-9.
- I. K.: Rok 1978 – Rokiem Całunu, „Gość Niedzielny” 55: 1978 nr 8 s. 3.
- (IK): Wystawa poświęcona Całunowi Turyńskiemu, „Gość Niedzielny” 56: 1979 nr 3 s. 2.
- Instytut Federalnej Służby Bezpieczeństwa Rosji zaangażowany w badania nad Całunem Turyńskim, „Animator” 2007 nr 1 s. 215.
- Jakubonek Marcin: Nieznana historia Całunu Turyńskiego, „List” 23: 2006 nr 4 (258) s. 36-39, il.
- Jan Paweł II: Homilia Ojca Świętego (...) podczas liturgii słowa przed wystawionym w katedrze turyńskiej w dniu 24 maja 1998 r., tł. Jerzy Chmiel, „Ruch Biblijny i Liturgiczny” 51: 1998 nr 3 s. 218-221.
- Janczuk Adolf, Kopec Józef: Całun Turyński, w: Encyklopedia katolicka, Lublin: TN KUL,

- 1976 t. 2 kol. 1288-1290.
- Jankowski A.: Tajemnice Turyńskiego Całunu. Czy w tak delikatną i subtelną materię wmiszało się fałszerstwo? „Prawo i Życie” nr 2 (1358) s. 15-16, il.
- Jaroszek J.: Święty Całun, „Gość Niedzielny” 15: 1937 s. 661, 672, 688, 704.
- Jaworski Jan S.: Między wiedzą a wiarą, rozm. przepr. Magdalena Kotwica, Paweł Lubrański, „Przegląd Powszechny” 128: 2011 nr 7-8 s. 98-108.
- Jaworski Jan S.: Identyfikacja monet z Całunu Turyńskiego, „Przegląd Powszechny” 246: 1985 nr 2 (762) s. 292-294.
- Jaworski Jan S.: Wyniki ostatnich badań Całunu Turyńskiego, „Przegląd Powszechny” 240: 1983 nr 7-8 (743-744) s. 109-119.
- (JK): Całun Turyński, „Gość Niedzielny” 51: 1974 nr 9 s. 65.
- Jonasz: Całun, „Gość Niedzielny” 66: 1989 nr 10 s. 8.
- Jotes: Całun Turyński w świetle ostatnich badań, „Rycerz” 1985 nr 4 s. 100-101.
- (k): Autor „Całunu Turyńskiego” I[an] Wilson w Polsce. Na zaproszenie IW PAX, „Słowo Powszechne” 38: 1984 nr 105 s. 6.
- Karcz Jan: Tajemnica Całunu Turyńskiego, „Za i Przeciw” 1971 nr 15 s. 8, il.
- Kaucha Krzysztof: Czy grób naprawdę był pusty: Całun Turyński w teologii fundamentalnej, „Roczniki Teologii Fundamentalnej i Religiologii” 4” (59): 2012 s. 21-49.
- Kim jest człowiek z Całunu? Wystawa kopii Całunu Turyńskiego, [Kraków 2012] s. 28.
- Kisielewski Józef, Święty Całun. Wstrząsające odkrycie w Turynie, „Tęcza” 11: 1937 t. 1 nr 3 s. 21-22, il.
- Kindziuk Milena: Całun „Ikoną Zmartwychwstania”, „Niedziela” 2013 nr 13 s. 14-15.
- Kłóś K.: Całun Turyński – relikwia i... zabytek archeologiczny, „Z Otchłani Wieków” 50: 1984 nr 2 (114) s. 114-124, il.
- Kłyś A.: Wiara kontra izotop C-14. Czy Całun jest autentyczny, czy jest średniowiecznym fałszyfikatem?, „Życie Nauki” 1998 z dn. 27.4. s. 9, il.
- Kontrowersje wokół pochodzenia Całunu Turyńskiego, „Słowo Powszechne” 34: 1980 nr 274 s. 9, il.
- Kościński P.: Idąc ku wielkiej tajemnicy. Najnowsze badania Całunu Turyńskiego, „Tygodnik Demokratyczny” 1987 nr 16 (1754) s. 10, il.
- Kot A.: Sześć wieków śledztwa. Całun Turyński – najcenniejsza relikwia chrześcijaństwa, „Gazeta Poznańska” 1996 nr 14 s. 2.
- Kowalska Antonina: Całun Turyński w świetle nowych badań, „Prace Komisji Filozofii Nauk Przyrodniczych Polskiej Akademii Umiejętności” 3: 2009 s. 67-78.
- Kowalski Krzysztof: Las świętokradczych rąk, „Rzecz” nr 92 s. 18.
- Kraj Jerzy: Kopia Całunu. Dar z Turynu dla Grobu Pańskiego w Jerozolimie, „Ziemia Święta” 10: 2004 nr 1 (37) s. 6, fot.
- Krajewska E.: Prawda o Całunie Turyńskim, „Przegląd Tygodniowy” 1983 nr 14 (53) s. 8-9, il.
- Krzysztof: Jak wyglądał Jezus, „Przewodnik Katolicki” 86: 1980 nr 8 s. 8, il.
- Krzyżak Tomasz: Autoportret Chrystusa, „Uważam Rze” 2013 nr 12 s. 18-19.
- Krzyżak Tomasz: Świadek Zmartwychwstania. Obraz Umęczonego, „Ozon” 2006 nr 22 s. 40-44.
- Książek Mariusz: Niemy świadek miłości, „Niedziela” 2015 nr 25 s. 12-13.
- Kucewicz Zygmunt: Męka i śmierć Chrystusa w aspekcie medycznym, „Posłannictwo” 31: 1962 nr 6 s. 15-18.
- Legan Michał: Papieże odsłaniają światu największe skarby, „Niedziela” 2015 nr 26 s. 55.
- Lenartowicz Piotr: Kiedy powstał Całun Turyński? „Posłaniec Serca Jezusowego” 1989 nr 7 (118) s. 41, il.
- Lenartowicz Piotr: Tajemnica Całunu Turyńskiego, „Posłaniec Serca Jezusowego” 1989 nr

- 7 (118) s. 120-121, il.
- Lewandowska Izabela: Muzeum Całunu w Turynie, „Muzealnictwo” 40: 1998 s. 151-156.
- Litak Eliza: Był wysoki i miał warkocz, „List” 23: 2006 nr 4 (258) s. 25-32, il.
- Litak Eliza: Nauka i Całun, „List” 23: 2006 nr 4 (258) s. 34-35, fot.
- Litak Eliza: Znajomy wizerunek, „List” 23: 2006 nr 4 (258) s. 40-41, il.
- Łepkowski Paweł: Całun i prawda. Włochy, „Nasz Czas” 2010 nr 35-36 s. XXIX-XXXI.
- Łepkowski Paweł: Trójwymiarowy świadek zmartwychwstania, „Uważam Rze” 2013 nr 12 s. 14-17.
- ŁUK, Reuter, KAI: Święte płótno z Turynu, „Życie” 2: 1998 nr 91 (470) s. 1, 6.
- Łysiak Tomasz: Świadek największej miłości, „WSieci” 2015 nr 20 s. 86-89.
- (m. d.): Najnowsze badania potwierdzają: Całun Chrystusa autentyczny!, „Skandale” 1991 z dn. 10.1. s. 6, il.
- Machowska R.: Badania nad Całunem z Turynu, „Myśl Społeczna” 1974 nr 14 s. 9, il.
- Maciejewski B.: Jak wyglądał Chrystus, „Super Express” 1994 nr 267 s. 27, il.
- Magierowski Marek: Zdjęty wczesnym wieczorem... Inskrypcje na Całunie Turyńskim przybliżają nas do prawdy. Czy kiedykolwiek ją poznamy?, „DoRzeczy” 2013 nr 26 s. 56-58.
- Majchrzak Andrzej: Tajemnica Całunu, „Tygodnik Demokratyczny” 30: 1983 nr 14 s. 12-13, il.
- Makiej Bolesław, Dołęga-Chodasiewicz Jerzy, Fenrych Władysław, Waliszewski Stanisław: L'influenza del reliquiario sulla datazione della Sindone col C-14, „Collegamento pro Sindone” [Roma] 1989 nr 2 (marzo) s. 34-35.
- Makiej Bolesław, Dołęga-Chodasiewicz Jerzy: Najnowsze hipotezy utworzenia się wizerunku na Całunie turyńskim, w: Waliszewski Stanisław: Całun Turyński dzisiaj, Kraków: WAM 1994, s. 177-185.
- Makiej Bolesław: The possibilities that Shroud is a hologram of reflected light, w: La Sindone. Indagini scientifiche. Atti del IV Congresso Nazionale di Studi sulla Sindone. Siracusa, ed. Sebastiano Rodante, Roma: Edizioni Paoline 1987, s. 214-216.
- (MD): Liczne pielgrzymki do Św. Całunu, „Słowo Powszechne” 32: 1978 nr 207 s. 5.
- Memches Filip: Zagadka Całunu Turyńskiego, „Uważam Rze” 2011 nr 21 s. 88-90.
- Na słynnym Całunie turyńskim fotografia ciała Chrystusa, „ABC” 12: 1937 nr 99 s. 9.
- Nauka bada oblicza Chrystusa, „Polska” 2011 nr 32 (dodatek „The Times”) s. 3.
- Nauka wyjaśnia ślady św. Całunu w Turynie, „Głos Narodu” 44: 1937 nr 62 s. 4.
- Naumowicz Józef: Całun wciąż zagadką, w: Jan Paweł II – Kolekcja, Księga Świętych, Warszawa: Edipresse 2002, s. 28-29.
- Nowe światło na stare dokumenty dotyczące św. Całunu w Turynie, oprac. na podst. „L'Osservatore Romano”, „Życie Katolickie” 11: 1957 z dn. 23-24.11 s. I.
Toż: „Słowo Powszechne” 11: 1957 nr 280 s. 1, il.
- Nulecki A.: Tajemniczy Całun, „Wprost” 1987 nr 51-52 (264-265) s. 34-35, il.
- O autentyczność Całunu Turyńskiego. Przegląd prasy, „Tygodnik Powszechny” 6: 1950 nr 49 (298) s. 7.
- Olszewski I.: Fotografia Chrystusa, „Rodzina Polska” 13: 1939 s. 51-55, il.
- Orliński Wojciech: Chemia Boskiego portretu, „Gazeta Wyborcza” [Magazyn] 1998 z dn. 20-21. 1998 s. 30-34.
- P.: Św. Całun (Wystawa poświęcona badaniom uczonych amerykańskich nad Całunem Turyńskim), „Myśl Społeczna” 1981 nr 48 s. 9.
- Pabis Małgorzata: Tego chce ode mnie Bóg, „Cuda i Łaski Boże. Miesięcznik Rodzin Katolickich” 2007 nr 4.
Wspomnienia prof. Stanisława Waliszewskiego.
- Parol D.: Całun rzuca na kolana, „Echo Dnia” 1995 nr 103 (5731) s. 10, fot.

- Partyka Jan Stanisław: Acheropity bizantyjskie, „Miejsca Święte” 2002 nr 4 (64) s. 16-19, fot.
- Partyka Jan Stanisław: Kolebka mandylionu. Edessa, „Miejsca Święte” 2010 nr 12 (168) s. 24-26, fot.
- Partyka Jan Stanisław: Najstarsze wizerunki Jezusa Chrystusa, „Miejsca Święte” 2002 nr 4 (64) s. 12-15, fot.
- Partyka Jan Stanisław: Veraikon, „Miejsca Święte” 2002 nr 4 (64) s. 20-23, il.
- [Paygert Adam] A.P.: Całun Turyński w świetle badań, cz. 1-4, „Za i Przeciw” 1978. Cz. 1: Największa relikwia chrześcijaństwa, nr 32 s. 9, il.; cz. 2: Wizerunek na płótnie cenniejszy od fotografii, nr 33 s. 9, il.; cz. 3: Dzieje „obrazu Chrystusa nie uczynionego ludzką ręką”, nr 34 s. 8, il.; cz. 4: Relikwia na wieki otoczona kultem, nr 35 s. 8, il.
- Piasecki Stanisław: Fotografia sprzed dziewiętnastu wieków, „Myśl Polska” 2007 nr 16-17 s. 12.
Przedruk z „Prosto z Mostu” 1937 nr 15-16.
- Poczta Ojca Malachiasza: [Całun z Turynu], „Tygodnik Powszechny 16: 1962 nr 6 s. 8.
Toż w: Żychiewicz Tadeusz: Poczta Ojca Malachiasza, t. 1, Kraków: Znak 1970, s. 82-86.
- Polczyk Waldemar: Świadek wiary. Refleksje na temat Całunu Turyńskiego, „Ziemia Święta” 7: 2001 nr 1 (25) s. 18-21, fot.
- Polewska Aleksandra: Dokumenty z procesu Jezusa, „Opiekun” 2014 nr 20 (428) z dn. 28.9.-11.10.2014 s. 29, il.
- Polewska Aleksandra: Legendarna relikwia z Edessy, „Opiekun” 2013 nr 3 (411) z dn. 2.2.-15.2.2013 s. 36-37, il.
- Polkowski Andrzej: Milczący świadek [całun], rozm. przepr. Adam Cymer, „Zorza” 1983 nr 51 s. 18-19, il.
- Prawdziwość Całunu. Pytania – odpowiedzi, „Gość Niedzielny” 55: 1978 nr 48 s. 383.
- R.: Całun [symposium w Londynie], „Myśl Społeczna 1977 nr 43 s. 11.
- R.: Sprawa św. Całunu z Turynu, „Myśl Społeczna” 1978 nr 16 s. 10.
- R.: Św. Całun, „Myśl Społeczna” 1978 nr 36 s. 11.
- R.: Turyński święty Całun, „Myśl Społeczna” 1978 nr 11 s. 11.
- R.F.: W oczekiwaniu wystawienia św. Całunu, „Kurier Poznański” 1931 nr 156 s. 3-4.
- Rostworowski Marek: Raport w sprawie Całunu Turyńskiego, „Słowo Powszechne” 35: 1981 nr 198.
- [Różiewicz Jerzy] J.R.: V Colloque International de Sinologie (Chantilly, 15-18 IX 1986), „Kwartalnik Historii, Nauki i Techniki” 32: 1987 nr 2 s. 525.
- Ryszka Czesław: Tajemniczy Całun, „Katolik” 1989 nr 5.
- Rzepka Mirosław: To jest płótno grobowe Jezusa. Badacz Całunu Turyńskiego [Jerzy Dołęga-Chodasiewicz] u oblatów na Koszutce, „Gość Katowicki” [dodatek do „Gościa Niedzielnego”] z 18 III 2007 s. X-XI.
- (S. K.): Problem Całunu Turyńskiego. W programie telewizji włoskiej, „Słowo Powszechne” 27: 1973 nr 285 s. 1-2, il.
- S. W.: Dyskusja o Całunie z Turynu, „Przewodnik Katolicki” 96: 1990 nr 28.
- Saczkowski Wiktor: Całun Turyński. Nowe dowody i nowe znaki zapytania, „Przewodnik Katolicki” 88: 1982 nr 5-6 s. 2-3.
- Sakiewicz T.: Całun wciąż jest zagadką, „Gazeta Polska” 1996 nr 14 (142) s. 2, il.
- Seweryniak Henryk, Archeologia o Jezusie, „Studia Płockie” 27: 1999 s. 221-228.
- Sieradzki Jerzy: Bezcenny dokument, „Tygodnik Katolicki” 5: 1950 nr 12 s. 86-87.
- Skowronek Alfons: Tajemnica Zmartwychwstania, „Ład” 2: 1982 nr 1 (32) s. 3.
- Skrok Zdzisław: Całun Turyński – zagadki ciąg dalszy..., „Wiedza i Życie” 1989 nr 3 (651) s. 48-53, il.
- Spotkanie z autorem „Całunu Turyńskiego” [Ianem Wilsonem w łódzkim Klubie PAX, 26

- maja 1984], „Słowo Powszechne” 38: 1984 nr 106 s. 2.
- Sprutta Justyna: Ikona „Mandylion” a Całun Turyński, „Studia Gnesnensia” 20: 2006 s. 243-261.
- Stachnik Paweł: Całun Turyński. Świadek męki i zmartwychwstania Chrystusa, fot. Michał Klag, „Wiara, Patriotyzm i Sztuka” 2012 nr 11 s. 40-42, fot.
- Starowieyski Marek: Całun i mandylion, „Przewodnik Katolicki” 74: 1986 nr (110) s. 3.
- Stefaniak Ludwik, Całun Turyński, w: Podręczna encyklopedia biblijna, Poznań: Księgarnia św. Wojciecha, 1959, t. I, s. 202-205.
- Stopniak Franciszek: Całun Turyński – pośmiertne płótno Jezusa, „Słowo Powszechne” 38: 1984 nr 82 s. 3-7.
- Stylińska Teresa: Obraz nienamalowany, „Rzeczpospolita” 2015 nr 90 s. 10-11.
- Stylińska Teresa: Pasja Chrystusa, pasja człowieka. Najśłynniejsza relikwia chrześcijaństwa, „Tygodnik Powszechny” 2010 nr 14 s. 30-31.
- Surwiłło Michał [oprac.]: Czy całun jest relikwią?, „Myśl Społeczna” 1978 nr 38 s. 5, il.
- Szafranski Włodzimierz: Prześcieradło grobowe Jezusa, „Argumenty” 18: 1974 nr 24 s. 1, 11, il.
- Szewc Eugeniusz: Całun turyński w świetle nauki Biblii, „Wiadomości Archidiecezji Łódzkiej” 50: 1976 nr 3 s. 61-68.
- Szostkiewicz Adam: Tajemnica płótna, „Polityka” 2010 nr 14 s. 20-23.
- Szperacz: Całun Turyński autentyczny czy falsyfikat?, „Życie Katolickie” 16: 1962 nr 27 s. II. Toż: „Słowo Powszechne” 16: 1962 nr 35.
- Szrant Karol: Kongres syndologów [Turyn 1950], „Homo Dei” 19: 1950 nr 1 s. 146-152.
- Szymeczko Jan: Całun Turyński, „Słowo Powszechne” 7: 1953 nr 32 s. 1, il.
- Święty Całun a nauka [II Międzynarodowy Kongres w Turynie], „Gość Niedzielny” 56: 1979 nr 43 s. 2.
- [Tajemnica Całunu Turyńskiego], „Jezus Żyje” [Mogilany] 1999 nr 9.
Treść: Najśłynniejsza tkanina świata, s. 4-5; Identyfikacja mężczyzny z całunu, s. 6-7; Ten człowiek przeżył straszliwą mękę, s. 8-9; Umarł na krzyżu, s. 10-11; Przebite serce, s. 11; Pogrzeb, s. 12; Ujrzał i uwierzył, s. 13; Nazarejczyk, s. 14; Intrygujące zbieżności, s. 15-16; Ta sama grupa krwi: AB, s. 17; Co mówi historia, s. 18-19; Metoda izotopu węgla C14, s. 20-21; Hipoteza fałszerstwa, s. 22; Trzeba powrócić do badania pyłków, s. 22-23; Rzymskie monety na oczach, s. 23; Nie ręką ludzką malowany, s. 24; Świadectwa uczonych, s. 24-25; Całun Turyński – dziełem sztuki?, s. 28.
- Tarnowski Krzysztof: Całunu Turyńskiego przypadek wyjątkowy, „Przegląd Powszechny” 128: 2011 nr 12 (1084) s. 117-125.
- Teinert Zbigniew: Jeszcze o Całunie Turyńskim, „Przewodnik Katolicki” 95: 1989 nr 10 s. 5. (TS): Rok Całunu Turyńskiego, „Słowo Powszechne” 32: 1978 nr 42 s. 5, il.
- [Turowicz Jerzy] J. T.: Całun Turyński w telewizji, „Tygodnik Powszechny” 28: 1974 nr 6 s. 1-2, il.
- Twardziłowski Tomasz: Ewangeliczne opisy męki i zmartwychwstania Jezusa a wizerunek na Całunie Turyńskim, „Zeszyty Formacji Katechetów” 13: 2013 nr 4 (521) s. 48-58.
- Twardziłowski Tomasz: Funkcja tkanin w ewangelicznych narracjach o pogrzebie i zmartwychwstaniu Jezusa, w: Zmartwychwstanie. Szkice biblijne i teologiczne, red. Tomasz Twardziłowski, Warszawa: Koło Naukowe Doktorantów Bibliistyki 2015, s. 61-90.
- Twardziłowski Tomasz: Passio Christi. Passio hominis. Śladami Całunu Turyńskiego, „Biuletyn Koła Naukowego Studentów UKSW” 3: 2010 s. 18-20.
- Tyszka Zygmunt: Próba kradzieży Św. Całunu Turyńskiego, „Słowo Powszechne” 33: 1979 nr 105 s. 2.
- Tyszka Zygmunt: Zakończyło się wystawienie Całunu Turyńskiego, „Słowo Powszechne” 32: 1978 nr 232 s. 1-2.

- (W): „Gdyby całun był prawdziwy...”, „Problemy Wyznań i Laicyzacji” 12: 1970 nr 26 s. 16-17.
- (W.): Wystawa Świętego Całunu w Lizbonie, „Słowo Powszechne” 11: 1957 nr 129 s. 1.
- Waliszewski Stanisław: Badacz Całunu Turyńskiego [Władysław Fenrych], „Przewodnik Katolicki” 2003 nr 35.
- Waliszewski Stanisław: Całun Turyński oczami lekarza, „Ruch Biblijny i Liturgiczny” 37: 1984 nr 5 s. 432-447; nr 6 s. 524-540.
- Waliszewski Stanisław: Całun Turyński w naszych oczach i oczach naszych dziadków, „Przewodnik Katolicki” 93: 1987 nr 17 s. 6, il.
- Waliszewski Stanisław: Całun z Cadouin, „Gość Niedzielny” 54: 1977 nr 25 s. 9.
- Waliszewski Stanisław: Całun z Turynu, cz. 1-6, „Kurier Rogoziński” 1993-1994. Cz. 1: Całun Turyński nie jest tworem średniowiecza, jest autentycznie ewangeliczny, nr 7 s. 7; cz. 2, nr 8 s. 9; cz. 3, nr 9 s. 14; cz. 4: Refleksje, nr 10 s. 12; cz. 5-6: Uczeni wielkiej miary za autentycznością Całunu Turyńskiego, 1994 nr 3 s. 15; nr 4 s. 15.
- Waliszewski Stanisław: Całun z Turynu. W świetle współczesnej nauki, cz. 1-2, „Gość Niedzielny” 54: 1977 nr 37 s. 293-294; nr 30 s. 309-310.
- Waliszewski Stanisław: II Międzynarodowy Kongres w Turynie, Całun w świetle nauki, „Gość Niedzielny” 56: 1979 nr 1 s. 7; nr 2 s. 5.
- Waliszewski Stanisław: Il Dottor Stanislao Karwowski araldo della Sindonologia Polacca, „Collegamento pro Sindone” [Roma] 1988 nr 6 (agosto) s. 49-50.
- Waliszewski Stanisław: Jeszcze o Całunie z Turynu, „Tygodnik Powszechny” 27: 1973 nr 21 s. 3.
- Waliszewski Stanisław: Medycyna o śmierci Chrystusa, „Gość Niedzielny” 55: 1978 nr 12 s. 4.
- Waliszewski Stanisław: Nowe stwierdzenia w sprawie Całunu Turyńskiego. Sprawozdanie ze Zjazdu Syndonologicznego w Trani 1984, „Ruch Biblijny i Liturgiczny” 38: 1985 nr 6 s. 409-416.
- Waliszewski Stanisław: Oddziaływanie Całunu Turyńskiego na wczesnochrześcijańską ikonografię, „W Drodze” 11: 1983 nr 4 s. 38-48.
- Waliszewski Stanisław: Uwagi o Całunie Turyńskim, „Ruch Biblijny i Liturgiczny” 6: 1953 nr 1-6 s. 50-74, addenda s. 223; 7: 1954 nr 3-6 s. 68-106.
- Waliszewski Stanisław, Fenrych Władysław: Spór o Całun Turyński, „W Drodze” 16: 1989 nr 3 s. 85-91.
- Wasylczyk Piotr: Całun w świetle lasera. Najnowsze badania płótna z Turynu, „Tygodnik Powszechny” 2012 nr 3 s. 17.
- Weber Bożena: Kim jest Człowiek z Całunu?, „Źródło” 2014 nr 14 s. 18-19.
- Widurski Michał: Całun Turyński, [cz. 1-3], „Opiekun” 2012. [Cz. 1]: Matka wszystkich relikwii, nr 7 (363), il.; [cz. 2]: Datowanie, nr 8 (364), il.; [cz. 3]: Najnowsze odkrycia, nr 9 (365), il.
- Wojciechowski J.: Nowe dowody autentyczności Całunu Turyńskiego, „Zorza” 1977 nr 47 s. 7.
- Wojciechowski Marcin: Autentyczność całunu turyńskiego w świetle krytyki naukowej, „Życie Literackie” 9: 1955 nr 43 s. 1-2, il.
- Wojciechowski Michał: Co z tym Całunem? „Familia” 2010 nr 7 s. 67, il.
- Wojciechowski Michał: Tajemnica Całunu Turyńskiego, „Tygodnik Północny” 1992 nr 21 s. 1-2.
- (Y): Nowe badania nad Całunem Turyńskim, „Gość Niedzielny” 53: 1976 nr 16 s. 127.
- Zając Wojciech: Całun Turyński widziany oczyma fizyka, czyli dialog rozumu z wiarą, „Rocznik Seminaryjny. Biuletyn Informacyjny Wyższego Seminarium Misyjnego Zgromadzenia Księży Najświętszego Serca Jezusowego w Stadnikach” 2: 2002-2003

s. 217-225.

- Zborski Bartłomiej: Całun z Turynu, „Ład” 2: 1982 nr 1 (32) s. 3, il.
- Ziółkowski Zenon: Całun grobowy Jezusa. Zagadka archeologiczna (1-4), „Kierunki” 18: 1974 nr 34 s. 1, 4, il.; nr 35 s. 4, il.; nr 36 s. 4; nr 37 s. 4, il.
- Ziółkowski Zenon: Całun Turyński, „Miejsca Święte” 1998 nr 4 (16) s. 9-23.
- Ziółkowski Zenon: Całun Turyński, „Niedziela” 1998 nr 14 s. 10, il.
- Ziółkowski Zenon: Całun Turyński nadal strzeże swojej tajemnicy, „Zorza” 1989 nr 2 s. 8.
- Ziółkowski Zenon: Całun Turyński. Świadczenie zmartwychwstania Chrystusa, „Zorza” 1982 nr 1 s. 4-5, il.
- Ziółkowski Zenon: Całun Turyński w literaturze polskiej (układ chronologiczny), w: Wilson Ian: Całun Turyński, Warszawa: Pax 1983, s. 343-346.
- Ziółkowski Zenon: Całun Turyński w świetle najnowszych badań, „Życie i Myśl” 24: 1974 nr 4 s. 23-31, il.
- Ziółkowski Zenon: Całun Turyński – zagadka fotograficzna, „Słowo Powszechne” 43: 1990 z dn. 10-12.8, il.
- Ziółkowski Zenon: Człowiek z Całunu Turyńskiego, „Słowo Powszechne” 32: 1978 nr 223 s. 6-7.
- Ziółkowski Zenon: Czy Chrystus „stracił Całun”, wywiad z (...), „Słowo Powszechne” 42: 1989 nr 2 s. 8-9.
- Ziółkowski Zenon: Elektroniczne badania nad życiem i śmiercią Jezusa. Ten spór trwa już od wieków, „Słowo Powszechne” 27: 1973 nr 197 s. 3-4, il.
- Ziółkowski Zenon: Jan Paweł II w mieście Całunu, „Kierunki” 25: 1980 nr 15 s. 4, il.
- Ziółkowski Zenon: Jedna z tajemnic Całunu Turyńskiego, „Kierunki” 30: 1984 nr 5 s. 1, 5, il.
- Ziółkowski Zenon: Mandylion. Śladami Całunu Turyńskiego, „WTK” 1974 nr 14 s. 1, 3, il.
- Ziółkowski Zenon: Międzynarodowy Kongres o Całunie Turyńskim [Londyn], „Słowo Powszechne” 31: 1977 nr 269 s. 6-7.
- Ziółkowski Zenon: Najnowsze badania naukowe nad Całunem Turyńskim, „Życie i Myśl” 29: 1979 nr 7-8 s. 58-74, il.
- Ziółkowski Zenon: O Całunie Turyńskim – nie wszystko, „Słowo Powszechne” 32: 1978 nr 217 s. 7, il.
- Ziółkowski Zenon: Śladami Chrystusa. Krzyż i Całun, „WTK” 21: 1973 nr 14 (1021) s. 3, il.
- Ziółkowski Zenon: Średniowieczne fałszerstwo?, „Kierunki” 26: 1981 nr 38 s. 4, il.
- Ziółkowski Zenon: Tajemnica Całunu Turyńskiego, cz. 1-6, „WTK” 1978. Cz. 1, nr 27 s. 1, 3, il.; cz. 2: W cieniach i blaskach historii, nr 28 s. 3, il.; cz. 3: Malowidło czy antyczna relikwia, nr 29, s. 3-4, il.; cz. 4: Makabryczne fałszerstwo?, nr 30 s. 3, il.; cz. 5: Chrystus czy ktoś inny, nr 31 s. 3-4, il.; cz. 6: Ewangelie przeciw autentyczności, nr 32 s. 3-4, il.
- Ziółkowski Zenon: Znak 2010 roku. Od 10 kwietnia do 23 maja 2010 roku będzie wystawiony Całun Turyński, „Miejsca Święte” 2010 nr 4 (160) s. 4-10, il., fot.
- Żarska Dorota: Tajemnica Świętego Oblicza, „Miejsca Święte” 1998 nr 4 (16) s. 24-25.

2.2. Autorów zagranicznych

- Allen Conrad: Twarz Chrystusa, tł. Maria Tarnowska, „Tygodnik Powszechny” 21: 1967 nr 13 s. 1, 9, il.
- Baima Bollone Pierluigi: Nauka potwierdza przecucia (Całun Turyński), rozm. z prof. (...) przeprowadziła Irena Burchacka, „Za i Przeciw” 1984 nr 28 (1418) s. 7.
- Baima Bollone Pierluigi: Naukowiec na tropie tajemnic, z badaczem Całunu Turyńskiego...

- rozm. Grzegorz Górny, „WSieci” 2013 nr 31-32 s. 62-63 (dodatek „Sanktuaria. Madonny. Pielgrzymki”).
- Barberis Bruno: Całun Turyński dla nauki, roz. przepr. Agnieszka Gracz, „Nasz Dziennik” (wyd. 2) 2012 nr 9 s. 19.
- Barberis Bruno: Znak naszych czasów. Wzrastać w wierze, rozm. przepr. Katarzyna Uрман, „Źródło” 2011 nr 17 s. 10-11.
- Barford Paul M.: The original form of the Turin Shroud. The Archeology of the Medieval religious mind, „Fasciculi Archeologiae Historicae” fasc. 12: 1999 s. 37-46.
- Benedykt XVI: Rozważanie Ojca Świętego (...) przed Całunem – Turyn, 2 V 2010 r., „Kielecki Przegląd Diecezjalny” 86: 2010 nr 4 s. 400-403.
- Claudel Paweł: Fotografia Chrystusa (list do Girard-Cordonier), „Dziś i Jutro” 2: 1946 nr 16 s. 1, il.
- Coero Piero: Całun relikwią całego chrześcijaństwa, rozmowa (...) z Międzynarodowego Ośrodka Syndonologicznego, „Za i Przeciw” 1984 nr 25.
- Daniel-Rops Henri: Czy widzieliście prawdziwe oblicze Chrystusa? „Słowo Powszechne” 11: 1957 nr 82 s. III, il.
- Daniel-Rops Henri: Tajemnicze oblicze z Całunu Turyńskiego, w: tegoż, Dzieje Chrystusa, tł. z franc. Zofia Starowieyska-Morstinowa; wstęp Eugeniusz Dąbrowski, wyd. 5, Warszawa: Pax 1972, s. 563-569.
- Danin Avinoam: Z bliska i daleka, rozm. przeprowadził Grzegorz Dobroczyński, „Przegląd Powszechny” 128: 2011 nr 7-8 s. 109-114.
- Delclaux Adrieni: Rozważanie o Całunie Turyńskim, tł. Jerzy Brzozowski, „Znak” 37: 1985 nr 365 (4) s. 135-150.
- De Mattei Roberto: Zwierciadło Ewangelii. Tajemnica Całunu Turyńskiego, tł. z wł. Anna Bałaban, „Nasz Dziennik” (wyd. 2) 2015 nr 95 s. 17.
- Féret Henri-Marie: Błyskawica grobu. Ewangelia i Całun Turyński, mówi (...), dominikanin, profesor hermeneutyki biblijnej, „Za i Przeciw” 1988 nr 14 (1611) s. 10.
- Féret Henri-Marie: Historyk wobec całunu turyńskiego, rozm. z (...), „Za i Przeciw” 1984 nr 41.
- Fernandez-Capo Josep: Faith and science dialogue in the Shroud of Turin, „Scientia et Fides. Półrocznik Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Mikołaja Kopernika” 3: 2015 nr 1 s. 37-59.
- Ferreri Guliano: Całun Turyński. Nowe pytania, tł. „Forum”, „Głos Wielkopolski” 1991 nr 3 (14209) s. 5.
- Ferrier Jacques: Czy święty Całun wystawiony w Turynie jest autentyczny?, „Za i Przeciw” 1978 nr 42 s. 8, il.
- Guerreschi Aldo: Acheiropoietos nie ręką ludzką uczyniony, rozm. przepr. Jacek Molka, „Niedziela” 2014 nr 28 s. 19-20.
- Guerreschi Aldo: Całun wciąż jest tajemnicą. Do 24 czerwca w katedrze św. Jana w Turynie wystawiony jest na widok publiczny Całun Turyński, z badaczem... rozm. Grzegorz Górny, „WSieci” 2015 nr 19 s. 102-105.
- Guerreschi Aldo: Człowiek zawinięty w całun miał grupę krwi AB. I bardzo cierpiał, rozm. przepr. Grażyna Starzak, „Polska” 2015 nr 27 s. 3.
- Habermas Gary R., Stevenson Kenneth E.: Werdykt w sprawie Całunu, tł. Andrzej Polkowski, „Katolik” 1984 nr 17, 20, 21, 23, 24.
- Hynek Rudolf: Nauka fotografuje męczone ciało Chrystusa, „Tęcza” 11: 1937 t. 1 nr 3 s. 23-29, il.
- I. D.: Sprawa „Turyńskiego Całunu”, oprac. na podstawie artykułu Davida Soxa: The authenticity of the Turin shroud. „The Clergy Review” 1978 nr 7 s. 250-256, „Novum” 22: 1979 nr 2 s. 167-169.

- Maik Jerzy: The Shroud of Turin as a historical textile, tł. Zuzanna Poklewska-Parra, „Fasciculi Archeologiae Historicae” 12: 1999 s. 47-49.
- Maillard Stanislas: Czy Całun jest autentyczną relikwią?, tł. Irena Kownacka, „W Drodze” 6: 1978 nr 9 s. 99-101.
- Owen Richard: Świat ponownie zobaczy słynny całun turyński, „Polska” 2010 nr 79 (dodatek „The Times”) s. 4-5.
- Ricci Giulio: Całun – dokument z pogranicza nauki i wiary w świetle najnowszych dokumentów, „Za i Przeciw” 1987 nr 39 s. 17; nr 40 s. 19, 23; nr 41 s. 18; nr 42 s. 18; nr 43 s. 17; nr 44-47 s. 17; nr 48 s. 19.
- Riggi di Numana G.: Rozstrzygnięcie chwilowe, [wywiad przepr. Lucien Even], „Za i Przeciw” 1988 nr 51-52 s. 8, il.
- Rinaldi P.: The Man in the shroud, London 1974. Fragm.: Całun Turyński, tł. z ang. Władysław Fenrych, „Przewodnik Katolicki 82: 1976 nr 15 s. 4-5, il.
- Schloemer Blandina Paschalis: Jestem tu, aby adorować i kontemplować oblicze wcielonego Boga, rozm. przeprowadził Włodzimierz Rędzioch, „Niedziela” 53: 2010 nr 12 s. 10-11, fot.
- Schvandt L.: Całun Turyński żyje! „Rewelacje” 1995 nr 11 s. 4-4, il.
- Solimeo Plinio Mario: Męka Pańska według Całunu Turyńskiego, „Przymierze z Maryją” 2003 nr 9, fot.
- Stevenson Kenneth E., Habermas Gary R.: Prawda Całunu, „Za i Przeciw” 1984 nr 29-40; nr 42-50.
- Tamburelli Giovanni: Prawdziwe oblicze, wywiad przepr. Lucien Even, „Za i Przeciw” 1986 nr 28 (1523) s. 3-4.
- Wilson Ian: Całun jest „milczącym świadkiem” zwycięstwa nad śmiercią, rozm. z (...), „Słowo Powszechne” 38: 1984 nr 111.
- Wilson Ian: Całun z Turynu a archeologia Nowego Testamentu, tł. Krystyna Karwowska, „W Drodze” 11: 1983 nr 4 s. 32-37.
- Wilson Ian: Czy największa relikwia chrześcijaństwa?, tł. Jadwiga Piątkowska, cz. 1-3, „Za i Przeciw” 1980. Cz. 1: Tajemnica Całunu, nr 17 s. 8, il.; cz. 2: Jak rozumiano całun do roku 1973, nr 18 s. 8, il.; cz. 3: Kamera ujawnia, nr 19 s. 8, il.
- Wilson Ian: Dzieje „Świętego Całunu”, tł. z ang. I. D., „Novum” 17: 1974 nr 11-12 s. 76-84.
- Wilson Ian: Nie jestem dogmatykiem, rozm. z (...) autorem „Całunu Turyńskiego”, „Kierunki” 30: 1984 nr 27.
- Wilson Ian: Tajemnice Całunu Turyńskiego, rozm. z dr (...), „Zorza” 1984 nr 28.